MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

JURGITA RAULIČKIENĖ
TEISĖ IR VALDYMAS

KOVOS SU PINIGŲ PLOVIMU ORGANIZAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
Dr. T.Rudzkis

VILNIUS, 2009

TURINYS

ĮVADAS ... **3**
1. PINIGŲ PLOVIMAS IR JO PREVENCIJA ... **7**
1.1. Pinigų plovimo ir pinigų plovimo prevencijos samprata ... 7
1.2. Pinigų plovimo stadijos ... 9
1.3. Pinigų plovimo santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis ... 12
2. TEISĖS AKTŲ APŽVALGA. SUBJEKTAI, ATSAKINGI UŽ PINIGŲ PLOVIMO PREVENCIJĄ ... **15**
2.1. JTO, Europos parlamento ir tarybos dokumentai ... 15
2.2. FATF rekomendacijos ... 19
2.3. Volfsbergo principai ... 20
2.4. Lietuvos Respublikos norminiai aktai, reglamentuojantys pinigų plovimo prevenciją ... 21
2.5. Institucijos, kovojančios su pinigų plovimu ... 24
3. ATSKIRŲ VALSTYBIŲ ORGANIZUOJAMA KOVOS SU PINIGŲ PLOVIMU TEISINIO REGULIAVIMO BEI INSTITUCINĖ SISTEMA ... **28**
3.1. Pinigų plovimo prevencija Šveicarijoje ... 28
3.2. Pinigų plovimo prevencija Vokietijoje ... 30
3.3. Pinigų plovimo prevencija Lietuvoje ... 31
3.4. Šveicarijos, Vokietijos ir Lietuvos pinigų plovimo prevencijos palyginimas ... 32
4. BANKŲ VAIDMUO DALYVAUJANT PINIGŲ PLOVIMO PREVENCIJOS ĮGYVENDINIME. GERIAUSIOS PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI IR LIETUVOS BANKŲ TAIKOMOS PRIEMONĖS ... **34**
4.1. Kliento pažinimo politika: kliento identifikavimo ir priimtinumo standartai, klientų reitingavimas ir jų atliekamų operacijų monitoringas ... 34
4.2. Informavimas apie neįprastus ir įtartinus sandorius ... 36
4.3. Pinigų plovimo prevencija ir bankų paslaptis ... 39
4.4. Pinigų plovimo prevencija ir žmogaus teisės ... 40
4.5. Pinigų plovimo prevencija: dalyvių požiūris ... 41
IŠVADOS ... **49**
LITERATŪRA ... **51**
ANOTACIJA ... **56**
SANTRAUKA ... **57**
SUMMARY ... **58**
PRIEDAI ... **59**

ĮVADAS

Pinigų plovimas nėra visai naujas reiškinys, tačiau pastaruoju metu jis įgauna vis naujas formas, labiau prisitaiko prie dabartinių ekonominių sąlygų, kinta ir siejasi su kitomis nusikalstamomis veikomis tokiomis kaip organizuotas nusikalstamumas, finansiniai nusikaltimai, korupcija, teroristų finansavimas. Ši problema aktuali visame pasaulyje, todėl vyksta nuolatinis bendradarbiavimas tarp žinybų, atsakingų už pinigų plovimo prevenciją, keičiamasi sukaupta patirtimi, kuri leistų veiksmingai ir savalaikiai kovoti su pinigų plovimu. Lietuva yra vieningoje, bendroje erdvėje, todėl dėsningai kyla rūpestis apsisaugoti ne tik „nuo savų plovėjų“, bet ir nuo viso pasaulio asmenų bei organizacijų, kurie vykdo šią nusikalstamą veiką. Tam, kad kovotume su šiuo reiškiniu reikia suprasti patį pinigų plovimo mechanizmą, žinoti tarptautinius teisės aktus ir dalintis sukaupta patirtimi tarp subjektų, atsakingų už pinigų plovimo prevenciją.

Šiame darbe įvertinsime tarptautinį teisinį reguliavimą ir praktiką bei Lietuvos Respublikos (toliau tekste – LR) pinigų plovimo prevenciją ir aiškinsimės, ar šios priemonės yra pakankamos, aiškios bei koordinuotos. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas yra aktuali problema Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Visas pasaulis susirūpinęs pinigų plovimo prevencijos problemomis, ieškoma vis veiksmingesnių kovos su šiuo blogiu būdų. Deja, kol kas efektyvių priemonių, pažabojančių nusikalstamu būdu gautų pinigų legalizavimą, nerandama.

Nusikalstamų pinigų “įliejimas” ir cirkuliavimas legalioje pinigų apyvartoje kelia pavojų valstybės ekonomikos ir finansų sistemai, visuomenės saugumui. Legalizuodamos nešvarius pinigus nusikalstamos struktūros įgyja vis didesnę galią kontroliuoti strategines ūkio šakas, skatina nesąžiningą konkurenciją, korupciją, monopolijų augimą. Akivaizdu, kad nuo šio nusikaltimo pirmiausia nukenčia valstybė.[1]

Įtvirtinus pinigų plovimą, kaip nusikalstamą veiką LR Baudžiamajame kodekse (toliau – BK), buvo numatytas šio nusikaltimo tiesioginis objektas - šalies ekonominė bei finansų ir kredito sistema. Šiuo nusikaltimu yra iškreipiama reali valstybės finansų sistemos padėtis bei skatinami infliaciniai procesai, iškyla grėsmė valiutos stabilumui, pakertamas pasitikėjimas finansų ir kredito įstaigomis, ypač bankais, sudaromos sąlygos nesąžiningai konkurencijai, o dėl to nukenčia sąžiningai mokesčius mokantys verslo subjektai bei sugadinamas valstybės, kaip stabilios ir saugios ekonominės erdvės, įvaizdis užsienio ir vietos investuotojų akyse.

Kaip papildomi šio nusikaltimo objektai yra išskiriami visuomenės saugumas bei viešoji tvarka, kadangi legalizuotų “nešvarių” pajamų pagrindu lengviau įsigyti įvairų turtą, kuris dažnai panaudojamas kitų nusikaltimų darymui.

Tyrimo problema ir jos aktualumas bei naujumas. Nors Lietuvos Respublikoje pinigų plovimo prevencija teisės aktais reglamentuota jau beveik dvylika metų, tačiau, nepaisant šio fakto,

[1] Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo tyrimas. Metodinė priemonė prokuratūros darbuotojams. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra, Vilnius, 2002 m. P. 11-12.

ji vis dar išlieka nepakankamai efektyvi. Todėl labai svarbu atsakyti į klausimą, kas sąlygoja šį nepakankamą efektyvumą, įvertinti, ar iš tarptautinių teisės aktų į nacionalinę teisę perkelti teisės aktai nepaliko spragų, ar sukurta pinigų plovimo prevencijos sistema yra efektyvi ir tinkama. Prekybos, finansų sistemos, ekonominių santykių greitas vystymasis lėmė ir naujų nusikaltimų atsiradimą. Ekonominiai nusikaltimai paskutiniaisiais metais sulaukė ypatingo tarptautinės bendruomenės dėmesio, kadangi jie pradėjo kelti grėsmę ne tik pačių valstybių ekonomikai, bet visai pasaulinei ekonomikai, valstybių finansų institucijoms, ypač bankams, taip iškreipiant padėtį bei keliant pavojų pačių valstybių saugumui. Vienas tokių nusikaltimų yra pinigų plovimas. Pinigų plovimo pagalba nusikaltėliai lėšas bei turtą, gautus iš nusikalstamos veikos legalizuoja, jie įgyja teisėtą pagrindą ir taip ne tik plečiama jų nusikalstama veika, bet ir nelegalios lėšos tampa legalios ekonomikos rinkos dalimi. Todėl kova su pinigų plovimu yra viena iš svarbiausių šiuolaikinių tarptautinės bendruomenės bei atskirų valstybių uždavinių. Tai ir lemia šios temos aktualumą. Temos naujumą lemia respondentų apklausos analizė, šalių praktikos palyginimas.

Tyrimo objektas. Pinigų plovimas ir kovos su juo organizavimas tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu. Kova su pinigų plovimu gali būti efektyvi tik tuomet, kai nustatyti tarptautiniai standartai, koordinuojantys šią kovą, bei kai šie standartai yra įgyvendinti nacionaliniuose teisės aktuose. Taip pat turi būti nustatyti aiškūs ir detalūs jų įgyvendinimo mechanizmai, institucijos, atsakingos už šių priemonių įgyvendinimą.

Tyrimo tikslas. Išanalizavus ir įvertinus kovos su pinigų plovimu teorinius ir praktinius aspektus, atskleisti ar pakankamai ir tinkamai įgyvendinama pinigų plovimo prevencija Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai.

1. Apibūdinti pinigų plovimo procesą bei jo stadijas, pagrindinius pinigų plovimo būdus ir kovos su jais galimybes.
2. Aptarti pinigų plovimo ryšį su kitomis susijusiomis nusikalstamomis veikomis: korupcija, organizuotu nusikalstamumu, teroristų finansavimu.
3. Įvertinti tarptautinį ir vidaus teisinį reguliavimą. Šio vertinimo užduotis - palyginti normatyvinę dokumentų bazę, reglamentuojančią pinigų plovimo prevenciją ir nustatyti ar tinkamai tarptautiniai dokumentai perkelti į LR įstatyminę bazę, ar perkeliant neliko galimų spragų, kurios leistų netinkamai interpretuoti teisės aktus šioje srityje.
4. Aptarti pinigų plovimo prevenciją įgyvendinančių institucijų sistemą tarptautiniu ir LR mastu, jų bendradarbiavimą, vykdant pinigų plovimo prevenciją.
5. Išanalizuoti atskirų šalių priemones, vykdant pinigų plovimo prevenciją ir palyginti jas su LR.
6. Aptarti bankų dalyvavimo vaidmenį pinigų plovimo prevencijos procese.
7. Išsiaiškinti ar vykdant pinigų plovimo prevenciją nėra pažeidžiamos asmens duomenų apsaugos, žmogaus privatumo teisės, bei bankų paslaptis.

Tyrimo metodai. Teisingai panaudoti tyrimo metodai lemia ne tik tyrimo kryptingumą, bet ir viso tyrimo proceso veiksmingumą. Siekiant visapusiškai išanalizuoti tiriamus reiškinius, magistro baigiamajame darbe naudotasi įvairiais teoriniais ir empiriniais tyrimo metodais kaip tyrimo objekto pažinimo būdais.

Teoriniai tyrimo metodai.

1. Lyginimo metodas leido darbe analizuoti skirtingų šalių kovos su pinigų plovimu būdus, palyginti bei įvertinti skirtingų teisės tradicijų institutus ir atrasti, kuris problemos sprendimo būdas yra geriausias ar aiškiai geresnis nei kiti.
2. Lyginamuoju istoriniu metodu lyginamas teisinio reguliavimo mechanizmo kitimas įvairiais laikotarpiais.

Empiriniai tyrimo metodai.

1. Teisinių dokumentų analizės metodas taikytas analizuojant tarptautinę ir vidaus teisinę bazę, nagrinėjančią pinigų plovimo prevencijos klausimus, siekiant visapusiškai atskleisti pinigų plovimo prevencijos teisinio reguliavimo mechanizmą. Šio metodo pagalba magistro baigiamajame darbe išlaikyta objektyvi pozicija tiriamos temos atžvilgiu. Analizė, kaip logikos metodas, darbui reikšmingas dėl savo pobūdžio, t.y. visumos skaidymu į sudedamąsias dalis, siekiant nustatyti kas tiriamajam dalykui esminga, o kas – ne.
2. Anketos forma apklausti LR bankų atstovai, atsakingi už pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimą bankuose, LR Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (toliau – FNTT) Pinigų plovimo prevencijos skyriaus pareigūnai, atsakingi už pinigų plovimo prevenciją. Šio metodo dėka patikslinti kitais metodais gauti duomenys bei patikrintas šių duomenų patikimumas.
3. Skirtingų valstybių atvejų studijos. Šio metodo pagalba lyginsime skirtingų valstybių teisinį reguliavimą ir institucines sistemas.
4. Kiekviena darbo dalis bei kiekviena nagrinėjama problema struktūriškai pradedama bendrais teiginiais, vėliau nuo bendresnių dalykų pereinama prie konkretesnių (dedukcija), galiausiai pateikiami apibendrinantys teiginiai (indukcija).

Tyrimo šaltiniai. Lietuvoje, nors pinigų plovimo prevencijos tema yra labai aktuali, tačiau stokojama lietuvių autorių specialiosios literatūros šia tematika. Pagrindiniai dokumentai, reglamentuojantys pinigų plovimo prevencijos vykdymą – nacionaliniai bei tarptautiniai teisės aktai, tarptautinių organizacijų patvirtintos rekomendacijos, audito kompanijų duomenys.

Vykdant pinigų plovimo prevenciją, bankai aktyviai bendradarbiauja, keičiasi pačių bankų leidžiamais leidiniai bei prezentacijomis šia tema, todėl magistriniame darbe naudosiu ir šios rūšies literatūrą. Šios temos nagrinėjimą palengvino ir bendravimas su bankų darbuotojais, atsakingais už pinigų plovimo prevenciją bei Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos Pinigų plovimo prevencijos skyriaus pareigūnais. Teorinis darbas pagrįstas tam tikslui parengta anketa ir jos duomenų analize.

Magistrinio darbo pirmojoje dalyje pateiksime pinigų plovimo sampratą, stadijas, analizuosime šio reiškinio santykį su kitomis nusikalstamomis veikomis. Antrojoje dalyje analizuosime kovos su pinigų plovimu teisinį reguliavimą bei institucijas, atsakingas už šio reiškinio prevenciją, jų indėlį ir reikšmę šioje kovoje. Trečiojoje dalyje susipažinsime pinigų plovimo prevencija atskirose Europos valstybėse, bei palyginame ją su LR vykdoma pinigų plovimo prevencija. Ketvirtojoje dalyje aptarsime bankų, kaip pagrindinių finansinių institucijų vaidmenį, kovojant prieš pinigų plovimą bei išanalizuosime atlikto tyrimo duomenis.

1. PINIGŲ PLOVIMAS IR JO PREVENCIJA

1.1. Pinigų plovimo ir pinigų plovimo prevencijos samprata

Pinigų plovimas (angl. *Money Laundering*), tai:

a. „Turto teisinės padėties pakeitimas arba turto perdavimas, žinant, kad šis turtas yra gautas iš nusikalstamos veikos arba dalyvaujant tokioje veikoje, siekiant nuslėpti arba užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba siekiant padėti bet kokiam nusikalstamoje veikoje dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių šios veikos pasekmių.

b. Turto tikrojo pobūdžio, tikrosios kilmės, šaltinio, vietos, disponavimo, judėjimo, nuosavybės teisių arba su nuosavybe susijusių teisių nuslėpimas arba užmaskavimas, žinant, kad šis turtas yra gautas iš nusikalstamos veikos arba dalyvaujant tokioje veikoje.

c. Turto įgijimas, valdymas ar naudojimas, įgijimo (perdavimo) metu žinant, kad šis turtas gautas iš nusikalstamos veikos arba dalyvaujant tokioje veikoje.

d. Rengimasis, pasikėsinimas padaryti, bendrininkavimas darant bet kurią iš šios dalies a – d punktuose nurodytų veikų“[2].

Tarptautinis nusikalstamumas bei jo vykdomas pinigų plovimas, siekiant legalizuotis yra viena iš didžiausių šiuolaikinės tarptautinės bendruomenės problemų, kuri gali kelti grėsmę tiek pačiai tarptautinei bendruomenei, tiek jos pagrindinėms sferoms: tarptautinei ekonomikai ir politikai. Todėl galima teigti, kad jei nebus imtasi tinkamų kovos su šiuo reiškiniu priemonių, ateityje tarptautinius nusikaltimus galima bus laikyti viena pagrindinių žmonijos saugumo grėsmių.

Pinigų plovimas nėra naujas reiškinys. Tačiau ilgą laiką tai buvo kiekvienos atskiros valstybės vidaus problema. Tarptautiniu mastu juo buvo susidomėta palyginti neseniai, kai tarptautinės organizacijos gan aktyviai ėmėsi šios sferos reglamentavimo. Tai lėmė keletas priežasčių. Viena jų – vis labiau tobulėjantys ir intensyvėjantys tarptautinės prekybos santykiai bei sparčiai besivystantis finansinių institucijų (o ypač bankų) sektorius, kuris sudarė palankią terpę vis sparčiau vystytis ir pinigų plovimui. Tarptautinės bendrijos susidomėjimą šia sfera įtakojo ir sparčiai augančios organizuoto nusikalstamumo gaunamos didžiulės pajamos, kurių legalizavimas suteikia joms galimybę stiprėti ne tik finansiškai, bet ir politiškai. Lėšos, gautos iš prekybos narkotikais, o pastaraisiais metais įrodytas su pinigų plovimu susietas teroristų finansavimas, privertė pasaulinę bendriją imtis koordinuotų veiksmų prieš pinigų plovimą. Tokių veiksmų visuma ir yra vadinama pinigų plovimo prevencija.

[2] Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (aktuali redakcija)// Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502; 2003, Nr. 117-5318; 2004, Nr. 73-2523; 2007, Nr. 55-2123

Pinigų plovimo tikslas yra paslėpti nusikalstamą kapitalo prigimtį suteikiant jam teisėtą įvaizdį. Tai vis dažniau vyksta naudojantis tarptautiniais tinklais, globalizacijos apraiškomis, pažangiomis technologijomis ir nesuderintais nacionaliniais teisės aktais. Tai plataus masto reiškinys. Tarptautinio Pinigų Fondo duomenimis, pinigų plovimas sudaro 2–5 proc. pasaulinio bendrojo vidaus produkto. Europolo duomenimis, pinigų plovimo mastai yra milžiniški ir gali siekti 500 bilijonų –1,3 trilijonų eurų pelno[3].

Lietuvos nacionalinio saugumo strategija kaip vieną iš rizikos veiksnių ir galimų pavojų Lietuvos saugumui įvardija pinigų plovimą. „Nešvarių" pinigų srautai, ypač kai jie legalizuojami dideliais kiekiais, gali pakirsti finansų sistemos stabilumą, sukelti nepasitikėjimą ja ir grėsmę vidaus rinkai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo programoje akcentavo, kad ekonominės krizės metu ypač svarbu užtikrinti valstybės finansų sistemos stabilumą. [4]

Nei vienas tarptautinės teisės aktas, reglamentuojantis pinigų plovimo prevenciją, nepateikia pačios prevencijos sąvokos, tačiau juose įtvirtintų normų analizė suponuoja mintį, kad pinigų plovimo prevenciją galima suprasti kaip tam tikrų priemonių ir būdų, kuriais siekiama kovoti su pinigų plovimu, įtvirtinimą teisės aktuose bei jų tinkamo įgyvendinimo užtikrinimą. Todėl pažymėtina, kad būtina teisės aktuose numatyti ne tik pačią priemonę, bet ir detaliai reglamentuoti jos įgyvendinimo mechanizmą pagal tarptautinės teisės aktų rekomendacijas. Tai kelia mintį, kad pagal tarptautinės teisės aktus pinigų plovimo prevencija pasireiškia tam tikrų priemonių įtvirtinimu tarptautiniuose dokumentuose bei reikalavimu jas reglamentuoti nacionaliniuose teisės aktuose. Tačiau tai galima pavadinti vienu iš pinigų plovimo prevencijos sąvokos elementų. Kitą apibrėžia 2008 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 2 straipsnio 15 punktas, kuriame pinigų plovimo prevencija yra suprantama kaip šiame įstatyme nurodytų priemonių įgyvendinimas.

Taigi pinigų plovimo prevencijos sąvoką formuoja du elementai: tarptautinis ir nacionalinis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pinigų plovimo prevenciją galima apibrėžti kaip tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintų tarptautinių standartų perkėlimą į nacionalinės teisės aktus (tarptautinis elementas) bei tokių priemonių įgyvendinimo mechanizmo įtvirtinimą ir jo funkcionavimo griežtą kontrolę ir priežiūrą (nacionalinis elementas).

Pinigų plovimo prevencija leidžia išspręsti tris labai svarbias su šiuo nusikalstamu reiškiniu susijusias problemas:

- apsaugoti tarptautinę ir atskiros valstybės ekonomiką, finansų bei politinę sistemą nuo nelegalių kriminalinių investicijų;

[3] http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts_lt&language=lt; prisijungimo laikas: 2009-10-09
[4] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=249438 //Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo. prisijungimo laikas: 2008-10-10.

- išaiškinti bei konfiskuoti iš nusikalstamos veikos gautą turtą ar pajamas, siekiant sustabdyti tolimesnį tarptautinio organizuoto nusikalstamumo vystymąsi ir stiprėjimą;
- garantuoti visos grandinės, kuri dalyvavo legalizuojant „nešvarius“ pinigus, išaiškinimą ir nustatyti ne tik pačius vykdytojus, bet ir organizatorius.

„Pinigų plovimas“ atsirado po to, kai Didžiosios depresijos metu JAV finansiniai nusikaltėliai išrado būdą legalizuoti neteisėtais veiksmais įgytas lėšas (angl. – dirty money), supirkdami Čikagos ir kitų miestų skalbyklas ir iš nusikalstamos veikos įgytas pajamas tiesiog sumaišydavo su skalbyklų gaunamomis pajamomis už tariamai teikiamas paslaugas. Pinigų plovimas – tai sudėtingas ir ilgas procesas, kurio metu yra vykdoma daugybė finansinių bei ūkinių-komercinių operacijų, tikslu nuslėpti tikrąją nusikalstamą pajamų bei turto kilmę.

1.2. Pinigų plovimo stadijos

Pinigų plovime galima išskirti tam tikras jo stadijas. Pirmiausia reikia paminėti, kad kiekvienai pinigų plovimo stadijai atliekami tik jai būdingi veiksmai. Pinigų plovimui paaiškinti naudojami teoriniai modeliai.

Labiausiai paplitęs yra trijų fazių (stadijų) modelis. Pagal šį modelį pinigų plovimas skirstomas į tris fazes: išdėstymą, sluoksniavimą ir integraciją.

Pirmoje fazėje – išdėstyme (angl. - “Placement”) vyksta “juodų” grynų pinigų įvedimas į nelegalią ūkinę apyvartą. Pavyzdžiui, gautosios grynosios pajamos yra padedamos banko sąskaitoje arba įtraukiamos į kokios nors firmos apskaitą. Dažniausiai naudojamasi tokiomis veiklos formomis, kurios reikalauja didelės grynųjų pinigų apyvartos ir pelną gauna už teikiamas paslaugas, nes paslaugas teikiančias įmones yra daug sunkiau kontroliuoti nei vykdančias gamybą ar prekybą. Šioje stadijoje lengviausia atsekti pinigų plovimą, nes jos metu yra užmezgamas tiesioginis kontaktas su klientu, t.y. pinigų plovėju ir yra vykdomos pirmosios operacijos pinigų plovimo tikslais.

Antroje fazėje - sluoksniavime (angl. - “Layering”) dėl daugelio operacijų pinigai atitolinami, atskiriami nuo jų gavimo šaltinio, “netenka pėdsakų”. Šioje stadijose vykdomi patys pirmieji bandymai paslėpti ar užmaskuoti tikrąjį pinigų kilmės šaltinį. Įvedus pinigus į finansų sistemą yra atliekamas keletas ar net keliolika operacijų, ko pasėkoje tampa vis sunkiau atsekti tikrąją pinigų kilmę. Šiai stadijai būdingas tarptautinis aspektas, kadangi dažniausiai operacijos yra vykdomos tarptautiniu lygiu. Pažymėtina, kad šioje stadijoje didelę reikšmę turi teritorijos su lengvatiniu mokesčių režimu ar silpna finansų sistemos kontrole.

Trečioje fazėje – integracijoje (angl. - "Integration") pinigai įgauna naują, legalų, pajamų šaltinį ir investuojami į legalią ekonomiką.[5] Šioje stadijoje yra sunkiausia atsekti pinigų plovimą, todėl teisėsaugos institucijos turi valdyti daug informacijos apie pinigų judėjimo kelią, t.y. apie atliktas pinigines operacijas, kurių pasėkoje pinigai atrodo lyg gauti iš teisėtos veiklos.

Kartais pinigų plovimas tiesiogiai siejamas su mokesčių vengimu, tačiau tai nėra visiškai teisingas vertinimas. Pagrindinis ir didžiausias skirtumas – pinigų kilmė. Pinigų plovimo atveju pinigai yra gauti iš nusikalstamos veikos, tuo tarpu mokesčių vengimo atveju pinigų kilmė abejonių nekelia, tiesiog siekiama kuo mažiau jų atiduoti valstybei. Mokesčių vengimo atveju stengiamasi kuo mažiau sumokėti mokesčių, o pinigų plovimo atveju asmenys pasiryžę sumokėti nemažus mokesčius, kad tik galima būtų naudotis likusiais pinigais, turinčiais jau teisėtą prigimtį. Šioje stadijoje pinigais dažniausiai integruojami į ekonomiškai stiprių ir stabilių valstybių finansų sistemą, joje yra sunkiai įmanoma, o kartais jau ir neįmanoma nustatyti tikrosios pinigų kilmės.

Nors šis modelis yra universalus, tačiau nėra vienintelis. Dalis autorių laikosi "dviejų stadijų" modelio: "Money Laundering" (pinigų "plovimas") ir "Recycling" (grąžinimas į apyvartą). P.Bernaskoni vadina šias sudedamąsias dalis pirmuoju ir antruoju "plovimo" laipsniu.

Pirmojo laipsnio plovimas – "plovimas" pinigų, gautų tiesiogiai iš padaryto nusikaltimo. Jis atliekamas keičiant pinigus į kito nominalo banknotus ar į kitas valiutas.

Pirmojo "plovimo" laipsnio ypatumai:

1. tai vertybės, gautos tiesiogiai iš padaryto nusikaltimo;
2. tai dažniausiai grynieji pinigai;
3. taip pat nusikalstami veiksmai, susiję su pinigų "plovimu", kurie pasireiškia kaip trumpalaikės operacijos.

Ilgalaikės bei vidutinės trukmės operacijos yra tada, kai preliminariai "išplauti" pinigai cirkuliuoja apyvartoje iki to momento, kol įgauna teisėto atsiradimo šaltinį ir įvedami, kaip teisėti, į legalią apyvartą.[6]

Jungtinių Tautų Organizacijos ekspertai pateikia pinigų "plovimo" keturių stadijų modelį:

Pirma stadija – "išsilaisvinimas" nuo "nešvarių" grynųjų pinigų ir jų pervedimas į fiktyvių asmenų sąskaitas.

Antra stadija – pinigų paskirstymas (išskaidymas), perkant bankų mokamuosius pavedimus ir kitus vertybinius popierius, keičiant į kitų valstybių valiutas ir pan.

Trečia stadija – įvykdyto nusikaltimo "pėdsakų mėtymas", naudojant kitų valstybių bankuose atidarytas legalių firmų sąskaitas, o vėliau pinigų pervedimas į tą pačią šalį, iš kurios jie iškeliavo.

[5] Э. Иванов. Тайны финансовой "прачечной". // Налоговая полиция. – 1996, № 9, С. 26.
[6] Э. Иванов. Отмывание денег и правовое регулирования борьбы с ним. – М.: 1999. С. 27.

Ketvirta stadija – pinigų integravimas: manipuliuojama firmomis, kurios nesunkiai ir be įtarimo gali pervesti pinigus į kitas valstybes, kurioms būdingos didelės finansinės operacijos.[7]

V.Vaškelaitis pateikia ankščiau minėto pinigų "plovimo" tarptautiniu mastu modelio supaprastintą variantą:

1. "Nešvarių" pinigų išvežimas iš šalies.
2. "Nešvarių" pinigų įteisinimas.
3. "Išplautų" pinigų grąžinimas į šalį.[8]

Šis modelis iš esmės atitinka aukščiau paminėtą trijų stadijų modelį tik su tarptautiniu elementu.

Pastaruoju metu ypač populiarus būdas plauti pinigus ne vienoje šalyje, nes tarptautinėje rinkoje yra daug daugiau galimybių nuslėpti ar nutraukti jų judėjimo seką nei vienoje valstybėje, todėl tarptautinė bendruomenė yra priversta imtis vieningų veiksmų, siekiant užkirsti šio reiškinio plitimą.

Pažymėtina, kad nebūtinai kiekviena reali pinigų plovimo schema atitinka ekspertų ar mokslininkų pateikiamus modelius, dažniausiai jos neturi visų atitinkamos schemos elementų ar juos sunku atskirti vieną nuo kito, nes pinigų plovimo schemų įvairovė priklauso nuo teisės normų ir nusikaltėlių išmonės. Mokslinėje literatūroje pateikiama nemažai pinigų "plovimo" modelių, tačiau realiame gyvenime pinigų "plovimo" schemų yra daug daugiau ir jos nuolat keičiasi, pirmenybė teikiama universalesniam, daugeliui atvejų pritaikomam modeliui.

Apibendrinant, galima teigti, kad pinigų plovimas gali pasireikšti viena iš alternatyvių veikų: 1) operacijų su nusikalstamu būdu įgytais pinigais atlikimu; 2) nusikalstamu būdu įgytų pinigų naudojimas komercinei, ūkinei veiklai.

Galima išskirti tokius pinigų "plovimo" požymius:

1. "Plovimas" išreiškia procesą, kuris paprastai susideda iš kelių stadijų ar etapų.
2. Šių stadijų ar etapų metu atliekami tam tikri veiksmai (finansinės operacijos, sandoriai ir kiti veiksmai), kuriais nusikalstamu būdu įgytos lėšos įvedamos į legalią finansinę apyvartą.
3. Legalizavimo tikslas – suteikti nusikalstamu būdu įgytų pajamų atsiradimui teisėtą pobūdį.
4. Tai reikalinga tam, kad būtų galima netrukdomai naudoti nusikalstamas pajamas legalioje apyvartoje.

Konstatuotina, kad yra išskiriami du momentai, būtini pinigų plovimui apibrėžti:

1) pinigų plovimui yra naudojamos pajamos, kurių šaltinis yra nusikaltimas, t.y. pajamos, gautos nusikalstamu būdu;

---

[7] Грязные деньги и закон: правовые основы борьбы с легализацией преступных доходов. / под общей редакцией Е.А.Абрамова. – М.: Инфра-М, 1994. С. 50-53.

[8] V.Vaškelaitis. Pinigų plovimo prevencija vakarų valstybėse; Atsiskaitymai ir nešvarių pinigų plovimo prevencija (1) // Apskaitos ir mokesčių apžvalga. – 1998, Nr.12, P. 91.

2) šiomis pajamomis yra disponuojama arba su jomis yra atliekamos įvairios finansinės operacijos taip, kad teisiniu požiūriu jos būtų traktuojamos kaip teisėtos, t.y. gautos iš legalių šaltinių.

1.3. Pinigų plovimo santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis

Pinigų plovimo prevencija yra glaudžiai susijusi su korupcijos, organizuoto nusikalstamumo, teroristų finansavimo prevencija. Bene daugiausiai informacijos minėtu klausimu pateikia autorių grupė, vadovaujama Dr. Wilfried Ludwig Weh[9]. Leidinyje lyginamuoju metodu analizuojama Austrijos ir Vokietijos, kaip vienų iš pažangiausių Europos šalių, vykdančių pinigų plovimo prevenciją, praktika, bei Šveicarijos, Lichtenšteino ir Rusijos praktika minėtais klausimais. Pastarųjų šalių praktika yra tobulintina, todėl analizuojama ir istoriniu metodu. Leidinyje aptariama „pinigų plovimo“ atsiradimo sąvoka, istoriniu metodu apžvelgiami pagrindiniai tarptautiniai ir Europiniai teisės aktai, reglamentuojantys pinigų plovimo prevenciją, valstybinių institucijų funkcijos, kovojant su pinigų plovimu, Volfsbergo principų įgyvendinimas bankininkystėje, kita informacija, susijusi su pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimu pasauliniu lygmeniu.

Audito kompanijos KPMG parengtoje metinėje ataskaitoje Karen Brigss[10], atsakinga už pinigų plovimo prevenciją, pateikia skirtingais pjūviais atliktų analizių statistinius duomenis, lyginamuoju metodu aptaria įvairių tyrimų rezultatus, atkreipia dėmesį į politikoje dalyvaujančių asmenų (PEP) piniginių operacijų stebėseną, kaip galimą ryšį su korupcija.

Rytis Juozapavičius[11] savo sudarytame leidinyje iškelia hipotezę, kad patys valstybių piliečiai turi aktyviai kovoti prieš tokius visuomenės blogius kaip korupcija: „jei bendruomenė nebus apimta nepakantumo korupcijai dvasios, tai nei Specialiųjų tyrimų tarnyba, nei prokurorai, nei žurnalistai, nei pasipiktinę ar susirūpinę politikai ar visuomenės veikėjai korupcijos hidros nesutramdys ir nesutrikdys“. Leidinyje analizuojami antikorupcinės politikos įgyvendinimo klausimai, antikorupcinė kultūra.

Severinas Vaitiekus[12] apžvelgia korupcijos sampratą, būklę, keliamą grėsmę ir daromą žalą. Remiantis Nacionalinės kovos su korupcija strategija, analizuojama korupcijos prevencijai skirta nacionalinė įstatymų leidyba, apibendrinamas skirtingų Lietuvos valdžios grandžių antikorupcinių iniciatyvų ir veiklos patyrimas, nagrinėjama korupcijos kontrolė ir teisinį

[9] Отмывание денег. Банковский мониторинг : под перекрёстным огнём международных обязательств по соблюдению осмотрительности финансово-кредитными структурами : Лихтенштейн, Австрия, Германия, Швейцария / Hypo Investment Bank (Liechtenstein) AG

[10] Global Anti-Money Laundering Survey 2007. How banks are facing up to the challenge. – KPMG, UK, 2008

[11] Rytis Juozapavičius. Skaidrumas ir korupcija Lietuvoje. – Vilnius, Transparency international Lietuvos skyrius, 2005

[12] Severinas Vaitiekus. Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga. - Vilnius, Transparency international Lietuvos skyrius, 2002

persekiojimą vykdančių institucijų darbas, apžvelgiamas visuomenės, žiniasklaidos indėlis. Šiame darbe analizuojama korupcijos samprata ir būklė Lietuvoje, korupcijos prevencijos strategijos ir jos įgyvendinimo bruožai, antikorupcinės kovos kryptys, būdai, instrumentai, procedūros, korupcijos kontrolės eiga, rezultatai ir problemos.

Susan Rose-Ackerman[13] savo knygoje aptaria pinigų plovimo ir tarptautinės nusikalstamos veiklos kontroliavimą, analizuodama teisės aktus bei tarptautinę bankų įtaką minėtame procese. Autorė iškelia ir aptaria pinigų plovimo prevencijos aktualumą šiame procese, kuriame „pinigų plovimas tampa „finansinių rojų“ ir kai kurių atsirandančių naujų rinkos ekonomikos šalių specializacija“. Ji taip pat pažymi, kad šios problemos, kaip ir pinigų plovimo proceso, negalima spręsti izoliuotai. Šie nusikaltimai – sudėtinga socialinė, ekonominė, politinė, teisinė, kultūrinė, moralinė problema.

Pino Arlachi[14] analizuoja mafijos ir valdžios klausimus, parodo mafijos vystymąsi istoriniu aspektu, lyginamuoju metodu aiškina kultūrines šalių tradicijas, kurios įtakoja nusikalstamų veikų, susijusių su korupcija, organizuotu nusikalstamumu klestėjimą. Kadangi pinigų plovimas dalinai susijęs su mafija, viename šios knygos skyrių autorius pabandė apibūdinti kai kurias ekonomines, socialines bei kultūrines mafijos prielaidas nuo 1860 iki 1950. Tyrimų metu gautus duomenis apie tradicinės mafijos pobūdį autorius lygino su pranešimais iš tų metų kasdienybės ir įrodė, kad senosios reiškinio paradigmos neatitinka naujausių jo bruožų.

Robert Klitgaard[15] su bendraautoriais analizuoja korupciją kaip sistemą, pateikia ekspertų tyrimus ir vertinimus minėtoje srityje, lyginamuoju metodu analizuoja skirtingų pasaulio šalių miestų korupcijos lygmenį, atkreipia dėmesį į tas šalių institucijas, kurios sukuria terpę korupcijai reikštis.

Pinigų plovimas yra neatskiriamas nuo organizuoto nusikalstamumo. Nusikalstamu būdu gautos pajamos investuojamos ne tik į legalią ekonomiką, bet ir į nusikalstamą veiklą. Pinigų, gautų iš narkotikų, ginklų, prekybos žmonėmis plovimas, kaip nusikaltimas, egzistuoja daugelyje valstybių. Pinigų plovimu užsiima ir teroristinės organizacijos. Pagaliau pinigų plovimas tampa daugelio nusikalstamos veiklos formų pagrindu, siekiant paslėpti nusikalstamą kapitalo prigimtį suteikiant jam teisėtą įvaizdį. Pinigų plovimo tyrimas labai svarbus kovojant su organizuotu nusikalstamumu. Svarbiausias jo tikslas – identifikuoti nusikalstamų organizuotų grupuočių lyderius bei atskirus jų narius, siekiant juos patraukti baudžiamojon atsakomybėn bei sunaikinti ekonominį jų nusikalstamos veiklos pagrindą.

[13] Susan Rose-Ackerman. Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. – Cambridge University Press, Cambridge, 1999
[14] Pino Arlacchi. Mafija ir verslas. Mafijos etika ir kapitalizmo dvasia. - Vilnius, Tyto alba, 1998
[15] Robert Klitgaard, Ronald MacLean-Abaroa, H.Lindsey Parris. Korumpuoti miestai. – Pasaulio banko institutas: Vilnius, Eugrimas, 2005

Pinigų plovimas tampa vis sudėtingesniu procesu, pagrįstu vis sumanesne finansine organizacija. Nusikaltėlių tinklai ieško būdų, kuo tiksliau kopijuoti legalias verslo operacijas. Ekonominė evoliucija, finansinio reglamentavimo panaikinimas bei tobulesni sulaikymo būdai verčia nusikaltėlius ieškoti naujų sprendimų.[16]

Matome, kad pinigų plovimas nėra visai naujas reiškinys, tačiau ilgai tai buvo kiekvienos atskiros valstybės vidaus politika. Tarptautiniu mastu juo buvo susidomėta palyginti visai neseniai. Tarptautinės bendrijos aktyvią reakciją paskatino glaudžiai tarpusavyje susijusios priežastys:

1. XX amžiaus antrosios pusės technologinė revoliucija, kuri teigiamai paveikė visuomenės ekonominį vystymąsi: išaugo tarptautinė prekyba, pagerėjo susisiekimas ir komunikacijos. Tačiau laisvo verslo ir laisvo judėjimo savybes nusikaltėliai pritaikė savo tikslams. Nusikalstamumas jau nėra kiekvienos valstybės vietinės reikšmės fenomenas, tai tampa jau tarptautine problema.
2. Organizuotų nusikaltėlių veiksmų žala visuomenei. Ypač daug problemų visuomenei sudaro organizuoti nusikaltėliai. XX amžiaus aštuntajame ir devintajame dešimtmetyje tarptautinės bendrijos pagrindinės pastangos buvo skiriamos kovai su teroristais, o amžių sandūroje didžiausią pavojų Europoje ir visame pasaulyje kelia organizuotas nusikalstamumas. Būtent organizuotos nusikaltėlių grupės gauna didžiausias pajamas iš nusikaltėlių: neteisėtos narkotikų apyvartos, prostitucijos, kontrabandos, prekybos ginklais ir žmonėmis ir t.t..
3. Pinigų plovimo ryšys su organizuotu nusikalstamumu. Organizuoti nusikaltėliai plauna nešvarius pinigus, siekdami juos toliau naudoti lyg teisėtai įgytus. Tai leidžia nusikaltėliams sutvirtėti, plėsti nusikalstamą veiklą, pradėti legalų verslą ir pašalinti sąžiningus konkurentus ar net siekti politinės valdžios.
4. Teroristų išpuoliai. 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykiai JAV turėjo ypatingai svarbų postūmį kovoje su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu iš „išplautų pinigų“.

[16] http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=105&sid=6032a4c5-8818-4bab-a1a4-5f3e91961112%40sessionmgr14// Jurisprudencija// Mokslo darbai2007 8(98); 62–7// Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // Aurelijus Gutauskas; prisijungimo laikas:2009-05-06

2. TEISĖS AKTŲ APŽVALGA. SUBJEKTAI, ATSAKINGI UŽ PINIGŲ PLOVIMO PREVENCIJĄ

2.1. JTO, Europos Parlamento ir Tarybos dokumentai

Pinigų plovimo prevencija remiasi tarptautiniuose dokumentuose įtvirtintais pagrindiniais tarptautiniais standartais, kurių pagrindu yra formuojamos esminės kovos su pinigų plovimu priemonės. Tad aptarsime šiuos dokumentus atskirai.

Iki 1998 m. galiojo du svarbūs JTO tarptautiniai dokumentai, skirti kovai su narkotikų problema: 1961 m. Vieninga konvencija dėl narkotinių priemonių (su 1972 m. pataisymais)[17] ir 1971 m. Konvencija dėl psichotropinių medžiagų[18]. Tačiau šios konvencijos neapėmė visų sudėtinių aspektų, kuriuos iškėlė didėjantis neteisėtos narkotikų apyvartos mastas. Šios konvencijos reguliavo tik narkotikų teisėtos gamybos ir teisėtos apyvartos klausimus, todėl 1984 m. JTO Generalinė Asamblėja vienbalsiai priėmė rezoliuciją, kurioje buvo nurodyta, jog būtina parengti konvenciją, kuri apimtų tuos kovos su neteisėta narkotikų apyvarta aspektus, kurių nebuvo tuomet galiojusiuose teisės aktuose. Ši rezoliucija buvo pagrindinė prielaida atsirasti naujajai JTO konvencijai. Pasibaigus du metus trukusių derybų procesui, 1988 m. lapkričio 25- gruodžio 20 d. Vienoje įvyko JTO konferencija, kurios metu buvo nutarta dėl Konvencijos, liečiančios kovą su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta galutinės redakcijos. Taip atsirado pirmasis tarptautinis dokumentas, kuriame yra įtvirtintos kovos su pinigų plovimu priemonės vadinama 1988 m. gruodžio 19 d. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“ (Vienos konvencija)[19]. Lietuva šią konvenciją ratifikavo 1998 m. kovo 12 d. įstatymu Nr.VIII-660. Iš esmės Vienos konvencija skirta kovai su tarptautine nelegalia narkotinių medžiagų apyvarta, tačiau apibrėždama kokie pinigai laikytini įgytais nelegaliai ir kokie jų legalizavimo būdai turėtų būti baudžiami, ji įpareigoja prisijungusias šalis kriminalizuoti pajamų, gautų iš tokios veiklos, legalizavimą. Pažymėtina, kad pinigų plovimo prevencija tėra antraeilis šios Konvencijos tikslas, tačiau šis dokumentas yra ypač svarbus, nes nuo jo prasidėjo tolimesnis šio reiškinio reglamentavimas. Nors Vienos konvencija ir įtvirtina minimalius standartus, tačiau svarbu pažymėti, kad šios Konvencijos 24 straipsnis leidžia valstybėms-dalyvėms savo nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti ir griežtesnes priemones.

[17] Vieninga konvencija “Dėl narkotinių medžiagų”. 1961 01 01
[18] Konvencija “Dėl psichotropinių medžiagų”. 1971 01 01.
[19] 1988 metų JTO konvencija “Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta”// Valstybės žinios. 1998, Nr. 38 – 1004.

Pagal Vienos konvenciją valstybėms-dalyvėms buvo privaloma kriminalizuoti pajamų ir turto, įsigyto iš nelegalios narkotinių medžiagų apyvartos, legalizavimą. Siekiant sukurti pinigų plovimo prevencijos pagrindus valstybės narės privalėjo imtis priemonių ir savo įstatyminėje bazėje įtvirtinti galimybę savo kompetentingoms institucijoms nustatyti, išaiškinti, užšaldyti arba areštuoti, o vėliau konfiskuoti pajamas bei turtą, įsigytą iš nelegalios narkotinių medžiagų apyvartos. Konvencija taip pat įtvirtina pastaraisiais metais labai aktualia tapusią problemą, kad šių nuostatų negalima vengti, remiantis banko paslaptimi.

Kaip matome, Vienos konvencija – pirmasis tarptautinis teisės aktas, įtvirtinantis minimalius tarptautinius pinigų plovimo prevencijos reikalavimus ir nors pinigų plovimo prevencija tebuvo antraeilis šios Konvencijos tikslas, tačiau jis padarė pradžią tolimesniam šio reiškinio reglamentavimui.

Vienos Konvencijos pagrindu buvo priimtas dar vienas tarptautinis dokumentas, įtvirtinantis pagrindinius tarptautinius kovos su pinigų plovimu standartus - 1990 m. Europos Tarybos konvencijos „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“, kuri dar yra vadinama Varšuvos konvencija, nes 2005 m. gegužės 16 d. Varšuvoje buvo priimta nauja šios konvencijos redakcija. Konvencija ratifikuota 1994 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. I-727. [20] Šios Konvencijos tikslas – įpareigoti valstybes nares suvienodinti pinigų plovimo kriminalizaciją, pinigų plovimo prevencijos priemonių reglamentavimą, tarptautinio bendradarbiavimo, įgyvendinant pinigų plovimą, formas ir procedūras.

Svarbu pažymėti, kad nepaisant to, kad šis teisės aktas priimtas regioninės tarptautinės organizacijos, prie jo gali prisijungti ir šalys, kurios Europos Tarybai nepriklauso, tačiau tik jeigu tokios valstybės prisijungimą patvirtina visos Europos Tarybos narės. Tai sudaro pagrindą Europos valstybėms bendradarbiauti pinigų plovimo srityje.

2001 m. gruodžio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/97/EB iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 91/308/EEB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui – dar vienas tarptautinis dokumentas, įtvirtinantis pinigų plovimo prevencijos tarptautinius standartus. Šis teisės aktas yra svarbus tuo, kad yra privalomas visoms Europos Sąjungos valstybėms – narėms. Tačiau reikia pažymėti, kad dėl savo teisinės formos tai nėra tiesiogiai taikomas aktas, o jo nuostatos turi būti perkeltos į nacionalinės teisės aktus. Vienok, tai leidžia kurti vieningą pinigų plovimo prevencijos politiką ir sistemą visoje Europos Sąjungoje, tame tarpe ir Lietuvoje ir tai sudaro geras sąlygas tarptautiniam bendravimui pinigų plovimo prevencijos srityje. Varšuvos konvencijos tikslas – suvienodinti pinigų plovimo prevencijos priemonių reglamentavimą, šių priemonių įgyvendinimo klausimus, padėti valstybėms efektyviau

[20] Dėl Europos 1990 metų konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo// LR Seimo nutarimas 1994 m. gruodžio 22 d. Nr.I-727 //Valstybės Žin., 1995, Nr. 12-263

bendradarbiauti minėtais klausimais, užtikrinti tarptautinių standartų įgyvendinimą Europos Sąjungoje.

2005 m. spalio 26 d. buvo priimta trečioji Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui[21]. Nors Direktyvoje 91/308/EEB buvo numatytas reikalavimas identifikuoti klientą, tačiau joje pateikta gana mažai informacijos apie atitinkamas procedūras. Atsižvelgiant į šio aspekto svarbą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijai, pagal naujus tarptautinius standartus buvo nuspręsta rekomenduoti įdiegti konkretesnes ir išsamesnes nuostatas, susijusias su kliento ir bet kokio tikrojo savininko tapatybės nustatymu ir tapatybės patikrinimu. Tam tikslui buvo reglamentuotas „tikrojo savininko“ apibrėžimas.

Pinigų plovimas ir teroristų finansavimas dažnai yra vykdomi tarptautiniu mastu. Priemonės, kurių imamasi tik nacionaliniu ar netgi Bendrijos lygiu, neatsižvelgiant į tarptautinį koordinavimą bei bendradarbiavimą, turėtų labai ribotą poveikį. Todėl šioje srityje priemonės, kurių imasi Bendrija, turėtų atitikti kitus veiksmus, kurių imasi kiti tarptautiniai forumai.

Nors iš pradžių pinigų plovimo sąvoka apsiribojo tik nusikalstamomis veikomis, susijusiomis su prekyba narkotikais, pastaraisiais metais pinigų plovimas yra apibrėžiamas daug plačiau ir siejamas su platesniu pirminių nusikaltimų ratu. Dėl platesnio pirminių nusikaltimų rato yra lengviau informuoti apie įtartinus sandorius ir tarptautiniu mastu bendradarbiauti šioje srityje. Todėl sunkaus nusikaltimo apibrėžimą būtina suderinti su atitinkamu apibrėžimu, pateiktu 2001 m. birželio 26 d. Tarybos pamatiniame sprendime 2001/500/TVR dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, įšaldymo, areštavimo ir konfiskavimo nustatyti tikrąjį savininką kyla ne vien tik iš fakto, kad šiuo tam tikru atveju egzistuoja patikos santykiai.

Kadangi finansų sektoriaus kontrolės sugriežtinimas paskatino pinigų plovėjus ir teroristų finansuotojus ieškoti alternatyvių būdų nuslėpti nusikalstamu būdu gautų lėšų kilmę ir kadangi šie būdai gali būti panaudoti teroristų finansavimui, įpareigojimai kovoti su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu turi būti pradėti taikyti gyvybės draudimo tarpininkams ir patikos bei bendrovių paslaugų teikėjams.

Ne kartą pasitvirtino, kad atsiskaitymai didelėmis grynų pinigų sumomis ypač didina pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką. Todėl tose valstybėse narėse, kuriose leidžiama atsiskaityti grynaisiais pinigais sumomis, viršijančiomis nustatytą ribinį jų dydį, visiems fiziniams ir juridiniams asmenims, prekiaujantiems verslo tikslais, jiems gaunant tokias grynųjų pinigų sumas turi būti taikoma ši direktyva. Asmenims, prekiaujantiems didelės vertės prekėmis, pvz.,

[21] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:309:0015:0036:LT:PDF// 2005 m. spalio 26 d. buvo priimta trečioji Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui; prisijungimo laikas: 2008-12-12.

brangakmeniais, tauriaisiais metalais arba meno kūriniais, taip pat aukcionų rengėjams bet kokiu atveju turi būti taikoma ši direktyva, jei jiems sumokamos 15 000 eurų arba didesnės grynųjų pinigų sumos. Siekdamos užtikrinti veiksmingą šios potencialiai didelės tokių įstaigų ir asmenų grupės šios direktyvos laikymosi stebėseną, valstybės narės, vadovaudamosi rizika paremtu priežiūros principu, gali nukreipti kontrolės priemones konkrečiai į tuos fizinius ir juridinius asmenis, su kuriais siejama sąlyginai didelė pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizika. Atsižvelgiant į įvairią padėtį skirtingose valstybėse narėse, valstybės narės gali nuspręsti nustatyti griežtesnius reikalavimus, kad būtų atitinkamai reaguojama į riziką, susijusią su atsiskaitymais didelėmis grynųjų pinigų sumomis.

Tai ypač taikytina verslo santykiams su asmenimis, kurie eina arba ėjo svarbias pareigas viešojoje tarnyboje ir kurie yra iš šalių su plačiai paplitusia korupcija. Dėl tokių santykių finansų sektoriuje gali kilti ypač didelė grėsmė reputacijai ir (arba) teisinis pavojus. Tarptautinės pastangos kovoti su korupcija taip pat pateisina poreikį skirti ypatingą dėmesį tokiems atvejams ir taikyti visas įprastinio deramo klientų patikrinimo priemones vietiniams politikoje dalyvaujantiems asmenims arba sustiprintas deramo klientų patikrinimo priemones kitoje valstybėje narėje arba trečiojoje šalyje gyvenantiems politikoje dalyvaujantiems asmenims.

Pinigų plovimas ir teroristų finansavimas yra tarptautinės problemos, todėl pastangos kovoti su jomis turi būti visuotinės.

Tai, kad viena ar kita šalis nevykdo bendrų įsipareigojimų Europos erdvėje, joms gali būti taikomos sankcijos, kaip matyti iš pateikto atvejo Airijos atžvilgiu.

2009 m. gegužės 19 d. Teisingumo Teismo (šeštoji kolegija) sprendimas byloje Europos Bendrijų Komisija prieš Airiją

(Byla C-532/08) *(1)*

(Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas — Direktyva 2005/60/EB — Pinigų plovimas ir teroristų finansavimas — Neperkėlimas per nustatytą terminą)

Rezoliucinė dalis

Teisingumo Teismas nusprendžia:

1. Pripažinti, kad nepriėmusi 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui įgyvendinančių įstatymų ir kitų teisės aktų, Airija neįvykdė įsipareigojimų pagal šią direktyvą. 2. Priteisti iš Airijos bylinėjimosi išlaidas. (1) OL C 32, 2009 2 7. LT 2009 7 4 Europos Sąjungos oficialusis leidinys C 153/17[22]

[22] http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2009:153:SOM:LT:HTML//Byla C-532/08: 2009 m. gegužės 19 d. Teisingumo Teismo (šeštoji kolegija) sprendimas byloje Europos Bendrijų Komisija prieš Airiją (Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas — Direktyva 2005/60/EB — Pinigų plovimas ir teroristų finansavimas — Neperkėlimas per nustatytą terminą); prisijungimo laikas: 2009-10-18.

2.2. Financial Action Task Force rekomendacijos

XX amžiaus 9-tame dešimtmetyje dar labiau išaugo tarptautinės bendrijos dėmesys kovai su pinigų plovimu kaip savarankišku nusikaltimu. 1989 m. liepą, Paryžiuje, įvyko Didžiojo Septyneto valstybių (Italijos, Japonijos, Jungtinės Karalystės, JAV, Kanados, Prancūzijos ir Vokietijos) vadovų susitikimas. Šio susitikimo metu buvo nutarta, kad tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu reikia imtis efektyvių priemonių prieš neteisėtą narkotikų apyvartą, taip pat prieš pajamų, gaunamų iš šios nusikalstamos veikos, legalizavimą, todėl buvo įkurta Finansinių veiksmų specialios paskirties darbo grupė kovai su pinigų plovimu[23]. Jai buvo iškeltas tikslas – įvertinti esamus tarptautinio bendradarbiavimo pinigų plovimo prevencijos srityje rezultatus bei pasiūlyti papildomų priemonių įdiegimą, siekiant tobulinti nacionalinius valstybių teisės aktus ir vystyti tarptautinį bendradarbiavimą, tam kad būtų apsaugotos finansų sistemos nuo „nešvarių“ pinigų. Pirmasis apie tokios grupės įkūrimą prabilo tuometinis Prancūzijos prezidentas Fransua Miteranas. Ši grupė šiandien tebeegzistuoja ir yra vienintelė tokia tarptautinė organizacija, kurios visa veikla yra skirta pinigų plovimo prevencijai. Pasaulyje ji gerai žinoma jos anglišku ir prancūzišku pavadinimais:

FATF - Financial Action Task Force on Money Laundering ir GAFI – Groupe d‘Action Financiere International sur le Blanchiment des Capitaus (toliau – FATF). Be Didžiojo Septyneto valstybių šioje tarptautinėje organizacijoje yra dar 27 valstybės narės. FATF nėra jokios kitos tarptautinės organizacijos atšaka ar padalinys, tai netgi nėra nuolatinė tarptautinė organizacija. Šiuo metu FATF yra sudariusi veiklios planą iki 2012 metų. Kitas svarbus FATF ypatumas yra tas, kad ši organizacija jokios tarptautinės konvencijos rezultatas. FATF taip pat nepriima jokių dokumentų, kurie griežtai teisiškai įpareigotų valstybes jų laikytis. FATF galima pavadinti tiesiog konkrečiam tikslui pasiekti sukurta jų atstovų grupe. Tas bendras tikslas yra pinigų plovimo prevencija, tačiau tuo pačiu finansų sistemos efektyvumo išsaugojimas ir galimybės verstis teisėta veikla yra neribojamas.

FATF kasmet priima po ataskaitą, kurioje yra apžvelgiama pinigų plovimo prevencijos situacija pasaulio valstybėse, nurodomos rekomenduotinos priemonės, kurių reikia imtis pasauliniu ir nacionaliniu lygiu.

Šis svarbus tarptautinis dokumentas, kuris tėra tik rekomendacinio pobūdžio ir kurio teisinė galia nėra prilyginama teisės aktui, pasaulyje vaidina ypač svarbų vaidmenį kovoje su pinigų plovimu. FATF 40 rekomendacijų neįpareigoja valstybių vienyti nacionalinius teisės aktus, nenumato privalomumo kriminalizuoti pinigų plovimą, tačiau jose yra išdėstyti būdai, priemonės ir

[23] http://www.fatf-gafi.org/pages/0,2987,en_32250379_32235720_1_1_1_1_1,00.html; prisijungimo laikas: 2009-02-20]

metodai kovoje su pinigų plovimu. Jo reikšmę patvirtina tas faktas, kad visi aukščiau paminėti teisės aktai yra parengti remiantis šiomis rekomendacijomis. Nepaisant paminėtų aplinkybių, FATF turi rimtą politinį svorį ir jeigu dauguma šios organizacijos narių laikosi tam tikros pozicijos, kitos valstybės yra verčiamos paklusti. FATF nuomone, pinigų plovimo schemos tampa vis sudėtingesnės, todėl efektyvaus ir glaudaus bendradarbiavimo poreikis tampa kaip niekad akivaizdus. Todėl būtina, kad visos valstybės laikytųsi tam tikrų minimalių standartų, o toms, kurios jiems nepaklūsta, turi būti taikomos poveikio priemonės. 2001 metais prie jau galiojančių 40 rekomendacijų buvo sukurtos ir pridėtos devynios rekomendacijos, reglamentuojančios teroristų finansavimo prevenciją, kaip glaudžiai su pinigų plovimo prevencija susijusią sritį.

2.3. Volfsbergo principai

Kadangi kovoje su pinigų plovimu didelę dalį užima bankinis sektorius, todėl buvo sukurta Volfsbergo grupė, kuri yra asociacija vienuolikos pasaulio bankų, ir kuri siekia plėtoti finansinių paslaugų pramonės standartus, įdiegti bankininkystėje pagrindinį principą „pažink savo klientą“, apibrėžti pagrindines kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu politikos kryptis.

Ši grupė 2000 m. Château Volfsbergas Šiaurės Rytų Šveicarijoje kartu atstovais iš "Transparency International", pradėjo dirbti rengiant kovos su pinigų plovimu gaires privačiai bankininkystei. Volfsbergo pinigų plovimo prevencijos principai privačiai bankininkystei buvo paskelbti 2000 m. spalį (ir pataisyti 2002 m. gegužę)[24].

Grupė 2002 m. sausio mėnesį paskelbė pareiškimą dėl kovos su teroristų finansavimu, taip pat išleido Volfsbergo pinigų plovimo prevencijos principus korespondentinei bankininkystei.
2007 m. pradžioje Volfsbergo grupė paskelbė pareiškimą dėl kovos su korupcija, glaudžiai bendradarbiaujant su "Transparency International" ir Bazelio institutu. Jame aprašomas Volfsbergas grupės ir finansų įstaigos vaidmuo, plačiau remti tarptautinės bendruomenės pastangas kovai su korupcija. Pareiškime dėl kovos su korupcija nurodomos kai kurios priemonės, kurias finansinės institucijos gali svarstyti, kad būtų užkirstas kelias korupcijai ir apsisaugota savo veikloje nuo piktnaudžiavimo, susijusio su korupcija.

Nuolatinis pavojus pinigų plovimo per finansų institucijas yra veiksmingai valdomas, jei yra suprantama ir sprendžiama galima pinigų plovimo rizika, susijusi su klientais ir jų operacijomis. Todėl Volfsbergo grupė sukūrė šį dokumentą, kurio tikslas - padėti orientuotis įstaigoms mažinant pinigų plovimo riziką. Volfsbergo frakcijos narių tikslas – stengtis, kad būtų užkirstas kelias naudoti jų institucijas nusikalstamais tikslais.

[24] http://www.wolfsberg-principles.com; prisijungimo laikas: 2009-02-20.

Volfsbergo grupės nariai gerai supranta, kad pinigų plovėjai imasi milžiniškų pastangų, kad jų sandoriai atitiktų teisėtus sandorius. Todėl sunku (kartais net neįmanoma) įstaigai atskirti legalius ir nelegalius sandorius, nepaisant to, kad plėtojama ir įgyvendinama pagrįsta rizika bei metodai kredito įstaigoms, įgyvendinant pinigų plovimo prevencijos programą. Norint įvertinti pinigų plovimo riziką, reikia įvertinti rezultatus, nuolat kruopščiai tikrinant klientus ir vykdyti jų atliekamų transakcijų monitoringą visų santykių metu. Todėl turi būti sukurta rizikos vertinimo sistema, kuri leistų nustatyti galimą pinigų plovimo riziką susijusią su klientais ir jų sandoriais ir leidžianti įstaigai sutelkti dėmesį į šių klientų ir operacijų, kurios potencialiai kelia didžiausią riziką, analizę. Volfsbergo grupės nariai mano, kad šios gairės bus pagrindas valdyti riziką ir padėti institucijoms priimti verslo sprendimus, atsižvelgiant į savo klientus. Nėra visuotinai sutarta ir priimta metodika, kuri nustato rizikos pobūdį ir mastą. Specifika, kaip įstaigai reikia vertinti riziką yra nustatoma pagal kiekvienos institucijos klientų segmentą bei jų atliekamų operacijų monitoringą. Šis dokumentas nėra skirtas uždrausti potencialiems klientams vykdyti sandorius su institucijomis, o padėti institucijoms veiksmingai valdyti galimą pinigų plovimo riziką.

2.4. Lietuvos Respublikos norminiai aktai, reglamentuojantys pinigų plovimo prevenciją

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojo naujas Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas (toliau – BK). Šio kodekso 216 straipsnis (Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas), kurio dispozicija buvo patobulinta 2004 m. nustato, kad:

"1. Tas, kas siekdamas nuslėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens pinigus ar turtą, žinodamas, kad jie įgyti nusikalstamu būdu, atliko su tuo turtu ar pinigais ar jų dalimi susijusias finansines operacijas, sudarė sandorius ar naudojo juos ūkinėje, komercinėje veikloje ar melagingai nurodė, kad tai gauta iš teisėtos veiklos, baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

2. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.[25]"

Galiojant dabartinei BK 216 straipsnio dispozicijai, Lietuvoje priimtas teismo sprendimas, kuris rėmėsi įrodytu nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo faktu. Teismo nuomone, nebūtina remtis kitu teismo nuosprendžiu ar įrodinėti kito nusikaltimo faktą, siekiant patvirtinti, kad asmens legalizuojami pinigai yra įgyti nusikalstamu būdu. Teismo nustatytų objektyvių aplinkybių visuma įgalina teismą pagrįstai manyti, kad asmuo žinojo, jog pinigų kilmė – iš nusikalstamos veikos, norėjo taip veikti ir taip veikė, t.y. veikė tiesiogine tyčia. Nusikalstamoje veikoje aiškus jos sudėties subjektyviųjų požymių buvimas atitinka pinigų plovimo sąvoką, apibrėžtą 1990 m.

[25] Baudžiamasis kodeksas // VIII-1968// 2008-06-12//Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741

Europos Tarybos Konvencijoje „Dėl pinigų plovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto ir konfiskavimo“.

Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 172[14] straipsnis „Pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimo tvarkos pažeidimas“[26] nustato, kad pinigų plovimo prevenciją reglamentuojančių LR įstatymų, kitų teisės aktų arba Lietuvos banko teisės aktų pažeidimas užtraukia baudą įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovams nuo vieno iki dviejų tūkstančių litų.

2008 m. įgyvendinant Europos Sąjungos teisės aktus bei ekspertų rekomendacijas iš esmės pakeista pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją reglamentuojanti teisinė bazė. 2008 m. sausio 24 dieną įsigaliojo nauja Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (toliau – Įstatymas) redakcija, kurios tikslas – pakeisti ir patikslinti galiojančio Pinigų plovimo prevencijos įstatymo nuostatas, siekiant įgyvendinti 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui (toliau – Direktyva) nuostatas bei tobulinti Pinigų plovimo prevencijos įstatymo nuostatas bei jų taikymo praktiką, atsižvelgiant į Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu (FATF) 2003 m. rekomendacijas kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu srityje.

Pagrindinės įstatymo naujovės:

- papildyta subjektų, kuriems taikomas Įstatymas, sąvoka ir į ją įtraukti patikos ir patikos ar bendrovių steigimo ar administravimo paslaugų teikėjai ir antstoliai;
- patikslintos pinigų plovimo, teroristų finansavimo, turto sąvokos;
- apibrėžtos naudos gavėjo, politikoje dalyvaujančių asmenų, verslo santykių, fiktyvaus banko, trečiųjų šalių, patikos ir bendrovių paslaugų teikėjo ir kt. sąvokos;
- papildytas už pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją atsakingų institucijų sąrašas bei išplėstos šių institucijų pareigos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje;
- išplėsta bei patikslinta FNTT kompetencija pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje;
- papildyti ir patikslinti kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo pagrindai, priemonės ir procedūros.;
- nustatyti supaprastinto ir sustiprinto kliento tapatybės nustatymo pagrindai, priemonės ir procedūros;

[26] Administracinių teisės pažeidimų kodeksas// 2009-04-10// Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1

- reglamentuota galimybė finansų įstaigoms ir kitiems subjektams remtis trečiosiomis šalimis vykdant kliento tapatybės nustatymą;
- patikslintas pranešimų apie neįprastas ir įtartinas operacijas bei informacijos pateikimo FNTT teisinis reglamentavimas;
- papildytos ir patikslintos finansinių įstaigų ir kitų subjektų pareigos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos srityje;
- papildyti FNTT pateiktos informacijos apsaugos reikalavimai.

Įstatymas sudaro teisines prielaidas efektyviau taikyti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemones. Įgyvendinant Įstatymo nuostatas priimti Vyriausybės nutarimai, Lietuvos banko rekomendacijos, kiti poįstatyminiai aktai, reglamentuojantys pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemones.

Įstatymas numato, kad, pastebėjus įtartiną operaciją, finansinė institucija turi nedelsiant blokuoti lėšas ir per 3 darbo valandas informuoti apie operaciją FNTT. Minėtos lėšos turi būti blokuotos 5 darbo dienas. Iki 2008 m. Priimto Įstatymo redakcijoje šis stabdymo laikotarpis buvo 48 valandos. Žinant, kad pinigų plovėjai domisi įstatymine baze, reglamentuojančia pinigų plovimo prevenciją, iš praktikos galime pasakyti, kad visi operacijų stabdymai vykdavo penktadienio vakarais, kuomet bankai ir FNTT baigdavo savo darbo valandas. Kadangi Įstatyme buvo numatytas operacijos stabdymas 48 valandom (ne darbo valandom), sektų išvada, kad pasibaigus poilsio dienoms, minėtas operacijas reikėtų palikti nebestabdomas. Šis 48 valandų laikotarpis parodė, kad praktikoje jis yra per mažas priimant atitinkamus veiksmus, todėl naujojo Įstatymo redakcijoje atsirado 5 darbo dienų terminas, kuris manome sudarys sąlygas efektyviau reaguoti į gautą informaciją bei surinkti pakankamai duomenų ikiteisminiam tyrimui pradėti.

Taip pat pasikeitė ir teikiamos informacijos FNTT apimtys. Jei ankstesnėje Įstatymo redakcijoje finansinės institucijos turėjo teikti informaciją apie visas operacijas, viršijančias 50 000 litų, apie vienkartines grynųjų pinigų keitimų operacijas, viršijančias 20 000 litų bei įtartinas operacijas, tai naujojoje redakcijoje liko tik operacijos grynaisiais pinigais, viršijančios 15 000 eurų, vienkartinės grynųjų pinigų keitimo operacijos, viršijančios 6 000 eurų bei neįprastos ir įtartinos operacijos. Tai reiškia, kad visos operacijos negrynaisiais pinigais liko finansinių institucijų monitoringo prerogatyva. Kadangi operacijos negrynaisiais pinigais sudaro ženklią dalį visų banke atliekamų operacijų, todėl, galime teigti, kad ši funkcija, kurią anksčiau vykdė FNTT, liko pačių finansinių institucijų kontrolei.

Vyriausybė taip pat patvirtino Vidaus reikalų ministerijos parengtus naujos redakcijos Kriterijų, kuriais vadovaujantis piniginė operacija ar sandoris laikomi įtartinais ar neįprastais, sąrašą, kuriame aiškiau ir išsamiau apibrėžiamos sąvokos, operacijų požymiai bei įtartinų piniginių operacijų ir sandorių sustabdymo ir informacijos pateikimo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos (FNTT) taisykles. Atsirado nauja sąvoka - neįprasta operacija ar

sandoris. Tai operacija, kurią pripažinti įtartina yra per mažai duomenų. Taip pat Vyriausybė patikslino nutarimą, reglamentuojantį Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie VRM disponuojamos informacijos apie kliento operacijas su pinigais teikimo Lietuvos Respublikos teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms taisykles. Ypatingas dėmesys skirtas FNTT ir Valstybės saugumo departamento bendradarbiavimui keičiantis informacija įgyvendinant teroristų finansavimo prevencijos priemones. Šie pakeitimai buvo padaryti, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymo pakeitimo įstatymo nuostatas.

2.5. Institucijos, kovojančios su pinigų plovimu

20 a. pabaigoje valstybėse pradėjo kurtis Finansinės žvalgybos padaliniai (angl. – Financial Intelligence Units – FIU, toliau – FIU), kurių tikslas buvo kovoti su vis stiprėjančiu pinigų plovimo prevencijos reiškiniu bei kitais ekonominiais nusikaltimais[27]. Jų pagrindinė funkcija – apdoroti gaunamą informaciją, pateikti tinkamiausius bei efektyviausius pinigų plovimo prevencijos trūkumų sprendimo būdus. Jų privalumas – galimybė greitai apdoroti ir keistis informacija. Tačiau tai buvo izoliuota vidaus valstybių institucija. Laikui bėgant buvo pastebėta, kad reikalingas platesnis tarptautinis bendradarbiavimas. Todėl 1995 m. birželio 5 d. Egmont-Arenberg pilyje, Briuselyje įvyko pirmasis atsakingų institucijų atstovų susitikimas ir buvo įkurta Egmonto grupė, vienijanti atskirų valstybių finansinės žvalgybos padalinius[28]. Pažymėtina, kad ši organizacija nėra jokios kitos organizacijos padalinys ar atšaka. Šios organizacijos tikslas – ne tarptautinių standartų kūrimas, o efektyvaus bendradarbiavimo tarp valstybių FIU kūrimas, siekiant kaip galima greičiau dalintis informacija kovoje su pinigų plovimu. Šiam tikslui Egmonto grupė sukūrė informacijos apsikeitimo tinklą tarp FIU, įkūrė duomenų bazę, kuria gali naudotis visos valstybės, priklausančios Egmonto grupei, organizuoja apmokymus specialistams taip padėdama vykdyti pinigų plovimo prevenciją ir kelti specialistų kvalifikaciją. Lietuva šiai organizacijai priklauso nuo 1999 metų, kai Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai (toliau **–** FNTT) buvo suteiktas finansinės žvalgybos padalinio statusas ir suteikta galimybė naudotis informacijos tinklu. FNTT misija **-** apsaugoti valstybės finansų sistemą atskleidžiant nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus. FNTT tikslas - tobulinant veiklos metodus mažinti finansinių nusikaltimų neigiamą poveikį valstybės finansams[29]. Siekdama šio tikslo FNTT aktyviai dalyvauja įgyvendinant Nacionalinę nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės programą, Nacionalinę kovos su korupcija programą, rengia FNTT viešųjų ryšių vystymo iki 2010 m. strategiją, kuria siekiama aktyviau įtraukti visuomenę į finansinių nusikaltimų prevencinę veiklą. Tarnyba savo tikslą įgyvendina vykdydama

[27] Financial intelligence units: an overview /International Monetary Fund//Washington//2004

[28] http://www.egmontgroup.org/; prisijungimo laikas: 2009-03-15

[29] http://www.fntt.lt/; prisijungimo laikas: 2009-03-15

operatyvines priemones, atskleisdama nusikalstamas veikas ir atlikdama jų ikiteisminį tyrimą bei prevenciją, vykdydama pinigų plovimo prevencijos priemones, priemones, užtikrinančias Europos Sąjungos ir užsienio valstybių finansinės paramos lėšų gavimo ir panaudojimo teisėtumą, atlikdama objektų ūkinės finansinės veiklos tyrimą ir pateikdama specialisto išvadas bei vykdydama priemones, leidžiančias išieškoti nuslėptus mokesčius, ir siekia, kad ši veikla turėtų kuo didesnę įtaką realioms įplaukoms į valstybės biudžetą. Šiuo metu prioritetinis šios tarnybos dėmesys skiriamas nusikalstamų veikų, susijusių su pinigų plovimu, PVM grobstymu, Europos Sąjungos ir užsienio valstybių finansinės paramos lėšų neteisėtu gavimu ir panaudojimu, atskleidimui, tyrimui ir prevencijai. Šios nusikalstamos veikos daro itin didelę žalą valstybės biudžetui ir formuoja neigiamą šalies įvaizdį. Siekiant vystyti tarptautinį bendradarbiavimą buvo pasirašyti susitarimo memorandumai su finansinės žvalgybos padaliniais: Latvijos Respublikos, Estijos Respublikos, Belgijos Karalystės, Bulgarijos Respublikos, Čekijos Respublikos, Suomijos Respublikos, Kroatijos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos, Ukrainos, Italijos Respublikos ir Portugalijos Respublikos, Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, terorizmu ir kitais sunkiais nusikaltimais (2001-02-23), Rusijos Federacijos federalinės finansų monitoringo tarnybos ir FNTT Susitarimas dėl bendradarbiavimo, kovojant su nusikalstamu būdu įgytų pajamų legalizavimu (plovimu) ir teroristų finansavimu (2009-09-10), prisijungta prie Egmonto grupės finansinės žvalgybos padalinių chartijos (2008-04-08)[30].

Lietuvos Respublikos Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 3 straipsnyje yra įtvirtintas sąrašas institucijų, kurios pagal šią normą yra atsakingos už pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją Lietuvoje. Prie tokių institucijų priskiriamos: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas, Lietuvos bankas, Muitinės departamentas prie LR Finansų ministerijos, LR Draudimo priežiūros komisija, LR Vertybinių popierių komisija, Valstybinė lošimų priežiūros komisija, Lietuvos advokatų taryba Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, Valstybinė lošimų priežiūros komisija, Notarų rūmai, Auditorių rūmai, Lietuvos antstolių rūmai, Lietuvos prabavimo rūmai bei Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie LR VRM. Pagrindinė institucija, atsakinga už pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevenciją – FNTT. Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 5 ir 7 straipsnyje nustatytos FNTT funkcijos ir teisės, įgyvendinant pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemones. Valstybės saugumo departamentas įstatymų leidėjo yra įgaliotas įgyvendinti funkcijas, susijusias su teroristų finansavimo prevencija. Nors įstatyme numatytas gan platus institucijų, turinčių tam tikrų įpareigojimų pinigų plovimo prevencijoje sąrašas, tačiau visgi visų jų, išskyrus FNTT, funkcijos

[30] Ten pat; prisijungimo laikas: 2009-03-25

šioje srityje apsiriboja tam tikrų nuostatų, skirtų pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimo mechanizmui sureguliuoti, priėmimu bei šių institucijų priežiūroje esančių subjektų kontroliavimu įgyvendinant tas nuostatas. FNTT yra vienintelė teisėsaugos institucija, turinti įgaliojimų pinigų plovimo prevencijos srityje. Šios tarnybos veiklą reglamentuojančiame teisės akte (Lietuvos Respublikos FNTT įstatyme[31]) yra tiesiogiai numatyta jos pareiga įstatymų numatyta tvarka ir pagrindais atskleisti ir tirti veikas, susijusias su nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu, vertybinių popierių neteisėta apyvarta. Ši institucija turi plačius įgaliojimus bei valstybės prievartos priemonių įgyvendinimo galimybę, atliekant pinigų plovimo prevenciją. FNTT renka ir registruoja informaciją apie kliento atliekamas pinigines operacijas ir klientą, atliekantį šias operacijas; informaciją, susijusią su pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimu bei teikia pasiūlymus institucijoms dėl pinigų plovimo prevencijos sistemos tobulinimo; kaupia, analizuoja ir teisės aktų nustatyta tvarka skelbia informaciją, susijusią su pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimu ir pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos sistemos veiksmingumu; atlieka ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo; Vyriausybės nustatyta tvarka teikia teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms informaciją apie pinigines kliento operacijas; bendradarbiauja ir keičiasi informacija su užsienio valstybių institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis, įgyvendinančiomis pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemones; teikia finansų įstaigoms ir kitiems subjektams informaciją apie galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo bei įtartinų ar neįprastų piniginių operacijų ar sandorių atpažinimo kriterijus; teikia pasiūlymus kitoms už pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevenciją atsakingoms institucijoms dėl pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos sistemos tobulinimo; informuoja finansų įstaigas ir kitus subjektus, teisėsaugos ir kitas valstybės institucijas apie jų pranešimų apie įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas ir sandorius, apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius ar šio įstatymo pažeidimus, analizės ir tyrimų rezultatus.

Taigi FNTT funkcijas pinigų plovimo prevencijos srityje galima skirstyti į keturias sritis: 1) informacijos rinkimą, analizavimą ir teikimą; 2) bendradarbiavimą su kitomis tarptautinėmis ir užsienio institucijomis; 3) subjektų, atliekančių pinigų plovimo prevenciją, veiklos priežiūrą bei 4) nusikalstamu būdu gauto turto bei lėšų legalizavimo, kaip pinigų plovimo, ikiteisminio tyrimo vykdymą. Įgyvendinant šias funkcijas LR Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas šiai institucijai suteikia ir gan daug teisių: gauti iš valstybės institucijų, finansų įstaigų, kitų subjektų, išskyrus advokatus ar advokatų padėjėjus, savo funkcijoms atlikti reikalingus duomenis ir dokumentus apie pinigines operacijas ir sandorius; gauti iš institucijų, finansų įstaigų, kitų subjektų informaciją, susijusią su pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos

[31] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=220175//FNTT įstatymas// IX-816, 2003-10-09

priemonių įgyvendinimu; koordinuoti institucijų (išskyrus Valstybės saugumo departamento) veiklą, susijusią su pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimu; nurodyti institucijoms, finansų įstaigoms ir kitiems subjektams aplinkybes ir sąlygas, sudarančias galimybes pažeisti įstatymus ir kitus teisės aktus, susijusius su pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemonių įgyvendinimu. Institucijos, finansų įstaigos ir kiti subjektai privalo išnagrinėti Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos nurodymus ir ne vėliau kaip per 7 darbo dienas po nurodymo gavimo pranešti Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai apie priemones, kurių imtasi; nurodyti finansų įstaigoms ir kitiems subjektams, išskyrus notarus ar asmenis, turinčius teisę atlikti notarinius veiksmus, advokatus ar advokatų padėjėjus ir antstolius arba teisę atlikti antstolių veiksmus turinčius asmenis, iki 5 darbo dienų sustabdyti atliekamas įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas ar sandorius.

Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad teisės aktai vienintelei FNTT suteikia teisę naudotis imperatyviais įgaliojimais pinigų plovimo prevencijos srityje kaip pagrindinei institucijai, kuruojančiai šią teisės pažeidimų prevencijos sritį. Ji vienintelė ir pagrindinė valstybės institucija, kuri, remdamasi teisės aktų nuostatomis, užtikrina visų pinigų plovimo prevenciją vykdančių institucijų koordinavimą ir priežiūrą bei turi teisę imtis atitinkamų veiksmų, siekiant užkirsti kelią pinigų plovimui. Pažymėtina, kad būtent šiam tikslui efektyviau įgyvendinti bei koordinuoti kitų subjektų dalyvavimą pinigų plovimo prevencijoje FNTT buvo sukurtas atskiras skyrius – Pinigų plovimo prevencijos skyrius. Šiame skyriuje dirbantys valstybės pareigūnai yra atsakingi už pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimą ir kitų subjektų pareigų vykdymą pinigų plovimo prevencijos srityje.

Galima daryti išvadą, kad vienintelė FNTT, kaip teisėsaugos institucija, gali naudotis imperatyviais įgaliojimais kitų subjektų atžvilgiu šioje srityje bei vienintelė turi realius įgaliojimus įgyvendinti pinigų plovimo prevenciją ir turinti teisines priemones užkirsti kelią nusikalstamu būdu gauto turto ar lėšų legalizavimui. Tačiau negalima nepaminėti, kad kitos institucijos, turinčios įgaliojimų pinigų plovimo prevencijos srityje yra nereikšmingos ar jų vykdomos funkcijos neturi įtakos pinigų plovimo prevencijos efektyvumui. FNTT negalėtų tinkamai ir efektyviai įgyvendinti joms pavestų funkcijų, jeigu jos nebūtų tinkamai informuotos ar neturėtų galimybės bendradarbiauti su finansų ar kitomis institucijomis, kurios turi galimybę pastebėti pinigų plovimo operacijas.

3. ATSKIRŲ VALSTYBIŲ ORGANIZUOJAMA KOVOS SU PINIGŲ PLOVIMU TEISINIO REGULIAVIMO BEI INSTITUCINĖ SISTEMA

3.1. Pinigų plovimo prevencija Šveicarijoje

Šveicarija nėra susijusi su konkrečiomis direktyvomis, reglamentuojančiomis pinigų plovimo prevenciją, tačiau Šveicarijos pinigų plovimo prevencijos reguliacinis mechanizmas sutampa su Europos Sąjungos direktyvų normomis. Šveicarijos bankų paslapties įstatymo 47 straipsnis nurodo, kad paslapties savininku yra banko klientas, o ne pats bankas[32]. Tačiau ši nuostata nėra absoliuti ir gali negalioti jei klientui bus pateikti įtarimai dėl dalyvavimo nusikalstamoje pinigų plovimo veikoje.

1984 m. Šveicarijoje buvo priimtas klasikinis pinigų plovimo apibrėžimas „Pinigų plovimas tai procesas, kurio tikslas nuslėpti nusikalstamu būdu gautus pinigus, nelegalią jų kilmę arba nelegalų jų panaudojimą ir tokiu būdu, suteikti nelegalioms lėšoms legalumo statusą“[33]. Ši formuluotė buvo priimta ir 1990 m. Šveicarijos Baudžiamajame kodekse (toliau – BK), jos pagrindu priimtas 1997 m. įstatymas, reglamentuojantis pinigų plovimo prevenciją bei Šveicarijos bankinės komisijos direktyvos. Šiuose dokumentuose išdėstyti pagrindiniai reikalavimai finansinėms institucijoms ir kitiems subjektams, kuriems ši norminė bazė yra privaloma. Šveicarijos BK 305 str. 1 dalyje nurodoma baudžiamoji atsakomybė už pinigų plovimo veiką, kuri gali būti tiek piniginė bauda, tiek laisvės atėmimas, o esant kvalifikuojančiom aplinkybėm – asmuo baudžiamas laisvės atėmimu iki 5 metų bei bauda iki 1 mln. Šveicarijos frankų. Tokia baudžiamoji atsakomybė taikoma tuomet, kai asmuo veikia kaip:

1) nusikalstamos grupės ar susivienijimo narys, kuri susikūrė siekiant išplauti pinigus;
2) užsiima pinigų plovimu ir siekia gauti didelį pelną bei vykdyti dideles apyvartas.

Šveicarijos BK 305 str. 2 dalies 1 p. numatyta bendrininkavimo atsakomybė. Finansinių institucijų darbuotojų atsakomybė atsiranda tuomet, kai jie, pagal savo veiklos specifiką, privalo identifikuoti klientą, nustatyti tikrąjį naudos gavėją, tačiau savo pareigas vykdo aplaidžiai ir lengvabūdiškai. Tokiu atveju teismas jiems skiria baudą, areštą arba laisvės atėmimą iki 1 metų.

Šio straipsnio 2 d. 2 p. numatyta teisė į pranešimą apie įtartiną operaciją.

Atkreiptinas dėmesys, kad Šveicarijos BK 260 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už terorizmą siekia tik iki 5 metų laisvės atėmimo.

---

[32] Отмывание денег. Банковский мониторинг : под перекрёстным огнём международных обязательств по соблюдению осмотрительности финансово-кредитными структурами : Лихтенштейн, Австрия, Германия, Швейцария / Hypo Investment Bank (Liechtenstein) AG, P.243

[33] Ten pat. P. 245

1997 m. Šveicarijoje buvo priimtas Pinigų plovimo prevencijos įstatymas. Šio įstatymo 3-8 straipsniuose reglamentuojama klientų identifikavimo tvarka, tikrojo naudos gavėjo nustatymo prievolė. Šio įstatymo 5 straipsnyje nurodoma, kad „jei kyla įtarimų dėl tikrojo naudos gavėjo ar kliento, tuomet turi būti atlikta pakartotina jų identifikacija“[34]. Finansinėms institucijoms taip pat nurodoma išsiaiškinti ekonominę klientų atliekamų operacijų kilmę bei atliekamų operacijų tikslus, pagrįsti klientų atliekamas operacijas dokumentais, sutartimis, kontraktais. Šio įstatymo 9-11 straipsniuose nurodoma, kad bankai privalo informuoti apie „pagrįstus įtarimus“ bei stabdyti šias operacijas, esant įtarimams blokuojant sąskaitas 5 darbo dienoms ir informuoti apie jas Šveicarijos prokuratūrą. Visa problema slypi tame, kad Šveicarijos įstatyminėje bazėje nurodoma, kad finansų institucija neneša materialinės atsakomybės dėl kliento lėšų blokavimo ir pranešimo teisėsaugos struktūroms, jeigu „institucija veikė su rekomenduojamu apdairumu, priklausomai nuo aplinkybių“ (11 straipsnis). Čia ir kyla problema: kur pasibaigia pranešimas apie įtartiną operaciją ir sąskaitų blokavimas, ir kur prasideda „pagristi įtarimai“ po nuodugnaus išsiaiškinimo, bei kas yra tas „rekomenduojamas apdairumas“?

Reikia pažymėti ir tai, kad teisinė pagalba užsienio teisėsaugos institucijoms gali būti suteikta tik tuo atveju, jei yra visiškai pagrįstas Šveicarijos baudžiamųjų įstatymų pažeidimas ir pateikiami tiesioginiai įrodymai. Jei tokių tiesioginių įrodymų nėra, tokiu atveju, teisinė pagalba gali būti suteikta tik nustatyta tvarka, reglamentuojančia sukčiavimo atvejus.[35]

Šveicarijoje, kuri garsėja savo viešpataujančioms liberaliomis pažiūromis į mokesčių mokėjimą bei mažesniais nei Europos Sąjungos šalyse mokesčiais, toks nusikaltimas kaip vengimas mokėti mokesčius priklauso prie mokesčių tikrintojų klaidinimo.

Reikia pastebėti, kad Šveicarija nepasižymi didele pranešimų apie įtartinas operacijas gausa. Tai sąlygojama ko gero dėl šių pagrindinių kriterijų:

1. Nėra tikslios įstatyminės reglamentacijos, kuria remiantis reikia pranešti apie įrodymus turinčias įtartinas operacijas;

2. Įstatymuose reglamentuota, kad finansinės institucijos, pastebėjusios įtartinas operacijas turi apie jas informuoti nustatytas teisėsaugos institucijas bei riboti kliento, atliekančio finansines operacijas veiklą. Tačiau norint vykdyti šią teisės aktų normą trūksta platesnio išaiškinimo ir konkrečių veiksmų, kurių finansinės institucijos turi imtis.

3. Vykdant pinigų plovimo prevenciją, kuria remiantis turi būti siekiama apdairumo, todėl ne visada užtikrinama žmogaus privataus gyvenimo nuostata.

---

[34] Отмывание денег. Банковский мониторинг : под перекрёстным огнём международных обязательств по соблюдению осмотрительности финансово-кредитными структурами : Лихтенштейн, Австрия, Германия, Швейцария / Hypo Investment Bank (Liechtenstein) AG, P.249

[35] Ten pat. P. 259

4. Nėra tikslaus įstatyminio reglamentavimo kas yra laikoma neginčijamai įtartina operacija.

Kadangi nemažai įstatyminių nuostatų yra palikta pačios finansinės institucijos kompetencijai, todėl vis dar lieka silpnų šio įstatymo pusių ar spragų. Kyla klausimas ar visais atvejais visos finansinės institucijos remsis savo asmenine nuomone taip, kaip tai supranta įstatymo leidėjas. Visur, kur dalyvauja „asmeninė nuomonė“ kyla finansinės institucijos reputacijos klausimas.

3.2. Pinigų plovimo prevencija Vokietijoje

Pinigų plovimas yra reglamentuotas Vokietijos Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 261 straipsnyje, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė laisvės atėmimas nuo 3 mėnesių iki 5 metų arba piniginė bauda. Baudžiamoji atsakomybė numatoma tik tuo atveju, kai nusikaltėlis (arba jo bendrininkas) tikslingai siekia nuslėpti turtą[36].

1993 m. Spalio 25 d. Buvo priimta Vokietijos Pinigų plovimo prevencijos įstatymas, kuriame buvo reglamentuota, kad finansinės institucijos privalo identifikuoti klientą jei jo atliekama operacija pinigais viršija 15 000 eurų. Pranešti teisėsaugos institucijoms reikia tik apie įtartinus sandorius. Vokietijos pinigų plovimo prevencijos įstatymas palieka teisę pačiai finansinei institucijai teisę spręsti apie pagrįstą operacijos įtartinumą ir stabdyti operaciją turint pagrįstų įtarimų 2 darbo dienoms. Finansų institucija už patirtus kliento nuostolius neatsako, tačiau, skirtingai nei daugelyje Europos šalių, Vokietijoje už patirtus nuostolius taip pat neatsako ir valstybė, todėl kilus precedentui neaiškus koks būtų teismo sprendimas.

Skirtingai nei daugelyje Europos valstybių, Vokietijoje už pinigų plovimo prevencijos nevykdymą baudžiamojo kodekso tvarka neatsako juridinis asmuo. Tokiu atveju, finansinė institucija nėra baudžiama baudžiamąja atsakomybe, nes nėra galimybės įrodyti institucijos tyčios. Už pinigų plovimo prevencijos nevykdymą yra numatyta atsakomybė Vokietijoje atskiriems atsakingiems darbuotojams. Tačiau juridiniams asmenims galioja administracinė atsakomybė ir už tam tikrų tvarkų nesilaikymą, prastą procedūrinį pasirengimą, vykdant pinigų plovimo prevenciją, institucijai gali būti skirta bauda iki 500 000 eurų, o atskirais atvejai – licenzijos netekimu.

Institucijų, atsakingų už pinigų plovimo prevenciją, darbuotojai, pažeidę pinigų plovimo prevencijos teisės aktus ir dalyvavę pinigų plovimo procese tyčia ar per lengvabūdiškumą gali būti baudžiami laisvės atėmimu iki 5 metų arba bauda. Jei institucijos darbuotojas dalyvavo organizuotoje grupėje, užsiimančia pinigų plovimu, jis baudžiamas laisvės atėmimu iki 10 metų.

---

[36] Отмывание денег. Банковский мониторинг : под перекрёстным огнём международных обязательств по соблюдению осмотрительности финансово-кредитными структурами : Лихтенштейн, Австрия, Германия, Швейцария / Hypo Investment Bank (Liechtenstein) AG, P. 201

Vokietijoje, skirtingai nei daugelyje Europos šalių, banko valdybos atsakomybės klausimas taip pat yra labai ribotas. Banko valdyba už pinigų plovimą gali būti baudžiama tik tuomet, kai ji pavieniais atvejais pati atliko pinigų plovimo veiksmus sąmoningai arba per lengvabūdiškumą. Reikia pažymėti, kad banko vadovybė neatlieka kliento identifikavimo procedūrų, nevykdo piniginių operacijų, nes šias procedūras atlieka banko darbuotojai, todėl jos atsakomybės klausias išlieka labiau teorinis.

Vokietijoje, kaip ir kitose Europos šalyse, institucijose, vykdančiose pinigų plovimo prevenciją, turi būti paskirti atsakingi darbuotojai, kurių funkcijos būtų užtikrinti pinigų plovimo prevencijos proceso įgyvendinimą institucijos mastu. Jie atsako už tinkamą procedūrų, užtikrinančių kliento identifikavimą, jų atliekamų operacijų monitoringą, tinkamą operacijų dokumentavimą bei informacijos saugojimą, įgyvendinimą. Esant tyčios ar lengvabūdiškumo šių funkcijų pažeidime, atsako už pinigų plovimo prevenciją paskirtas darbuotojas. Tačiau, kaip pažymi autorius Joachim Kaetzler, tokių atvejų Vokietijos istorijoje nėra įvykę.

3.3. Pinigų plovimo prevencija Lietuvoje

Kaip jau buvome minėję šio darbo 2.4. dalyje, Lietuvoje pinigų plovimo prevenciją reglamentuoja nuo 1998 metų pradžios įsigaliojęs LR Pinigų plovimo prevencijos įstatymas, kurio paskutinė redakcija įsigaliojo nuo 2008 metų pradžios. Tam, kad įstatymą būtų galima pilnai įgyvendinti buvo 2008 – 2009 metais buvo priimti atitinkami LR Vyriausybės nutarimai, reglamentuojantys pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevenciją, Lietuvos banko rekomendacijos, FNTT direktoriaus įsakymai, padedantys kitiems Įstatyme numatytiems subjektams įgyvendinti Įstatymo nuostatas.

Analizuojant tarptautinius dokumentus ir Įstatymo nuostatas galime daryti išvadą, kad LR įstatymų leidėjas yra perkėlęs beveik visus tarptautinius standartus, įgyvendinant pinigų plovimo prevenciją. Nors jie perkelti ir ne visa apimtimi, tačiau tai neleidžia teigti, kad Lietuvoje vykdoma pinigų plovimo prevencija neatitinka tarptautinių reikalavimų.

Įstatymo normas galima laikyti bendro pobūdžio nuostatomis, įtvirtinančiomis pagrindinius pinigų plovimo prevencijos tarptautinius standartus. Jas galima būtų pavadinti gan abstrakčiomis ir dėl to gali kilti tam tikrų jų taikymo problemų. Tačiau Lietuvoje ši problema yra išspręsta poįstatyminiais teisės aktais. Nors jie iš esmės atkartoja Įstatymo nuostatas, tačiau taip pat ir detalizuoja jas bei reglamentuoja tinkamą jų įgyvendinimą.

Teisės aktų analizė leidžia teigti, kad pinigų plovimo prevencija Lietuvoje reglamentuota eile įstatyminių ir poįstatyminių aktų, tačiau jos efektyvumas priklauso ne tik nuo jos reglamentavimo, bet ir nuo pačių subjektų, privalančių įgyvendinti pinigų plovimo prevenciją, valios. LR ATPK numato administracinę atsakomybę tik įmonių vadovams, o jie, kaip žinia

neatlieka pačių pinigų plovimo prevencijos procedūrų, o atsako tik už tinkamą jų vykdymo organizavimą, todėl, kaip ir daugelyje kitų Europos šalių, Lietuvoje turi būti paskirti subjektų asmenys, atsakingi už pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimą.

Reikia pažymėti, kad LR yra įtvirtinti gan aiškūs įtartinų operacijų kriterijai. Taip yra palengvinama finansų įstaigų ir kitų subjektų pareigos informuoti įgaliotas valstybės institucijas našta. Tačiau praktikoje finansų institucijos ir kiti subjektai informuoja FNTT apie visus, jų manymu, įtartinus sandorius, nustato kurias operacijas reikėtų laikyti įtartinomis. LR Vyriausybės patvirtinti operacijų įtartinumo kriterijai remiasi ne tik operacijų, bet jas atliekančių subjektų požymiais, specialiai finansų įstaigų ar kitų subjektų sukurtais įtartinų kriterijų sąlyginiais požymiais. Kaip ir daugelyje Europos šalių finansų įstaigos ar kiti subjektai nėra atsakingi už galimus nuostolius, kuriuos klientas gali patirti vykdant pinigų plovimo prevenciją.

Įstatyme numatyta, kad Valstybės saugumo departamentas ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba bendradarbiauja ir Vyriausybės nustatyta tvarka keičiasi informacija įgyvendinant teroristų finansavimo prevencijos priemones, Vyriausybės nustatyta tvarka teikia teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms informaciją apie kliento pinigines operacijas ir sandorius, tačiau ir čia galime pažymėti, kad tinkamas tiek tarpžinybinis, tiek tarp subjektinis bendradarbiavimas padeda užkirsti kelią galimam pinigų plovimui, o prevencinių priemonių efektyvumas priklauso ne tik nuo tinkamo reglamentavimo, bet ir nuo pačių subjektų valios.

3.4. Šveicarijos, Vokietijos ir Lietuvos pinigų plovimo prevencijos palyginimas

Iš šios trumpos kelių šalių įstatyminės bazės palyginimo matyti, kad tiek Šveicarijos, tiek Vokietijos Baudžiamuosiuose kodeksuose yra numatyta bauda už pinigų plovimo prevenciją. LR BK 216 str. numatyta tik viena atsakomybė – laisvės atėmimas iki 7 metų.

Vokietijoje, skirtingai nei Lietuvoje ir Šveicarijoje Baudžiamajame kodekse nėra numatyta baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui, tačiau yra numatytos personalinės darbuotojų atsakomybės.

Iš įstatyminės bazės, reglamentuojančios pinigų plovimo prevenciją matyti, kad visose trijose valstybėse operacijų įtartinumo požymis yra deleguotas tiems asmenims, kurie yra atsakingi už šios prevencijos vykdymą, todėl visuomet išlieka subjektyvumo kriterijus.

Lyginant pranešimų apie įtartinas operacijas statistiką, matome, kad per 2008 FNTT gavo 191 pranešimus apie įtartinas pinigines operacijas. Atlikus analizę į FNTT apskričių skyrius ir kitas institucijas tolesniam tyrimui išsiųsti 105 pranešimai, kurių pagrindu FNTT padaliniai pradėjo 15 ikiteisminių tyrimų, iš jų 5 pagal LR BK 216 str. Iš viso FNTT padaliniai pradėjo 11 ikiteisminių tyrimų dėl pinigų plovimo. Nustačius įtartinas pinigines operacijas kredito įstaigose pagal Pinigų

plovimo prevencijos įstatymą buvo sustabdytos lėšos sąskaitose įvairia valiuta maždaug už 9 500 000 Lt, o pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose areštuota apie 8 000 000 Lt lėšų įvairia valiuta.

Vokietijoje per 2003 metus – virš 6000 pranešimų apie įtartinas operacijas, 2004 metus - virš 8000, 2005 metus - 8062 pranešimai, iš jų tik 11 iš advokatų kontorų, 1- iš notarų, kiti – iš finansinių institucijų. Tačiau tik 2 procentai 2003 metais ir 5 procentai 2004 metais padarytų pranešimų buvo susiję su organizuotu nusikalstamumu.

Šveicarijoje 2003 metais – 863 pranešimų apie įtartinas operacijas, 2004 metais – 821 pranešimų apie įtartinas operacijas, 2005 metais - 1311 pranešimų apie įtartinas operacijas, iš jų tik 49 pradėti ikiteisminiai tyrimai.

Tai palyginti maži skaičiai, jei turėsime omeny kokios didelės lėšos yra skiriamos kovai su pinigų plovimu tiek pačių valstybinių institucijų, tiek privačių subjektų: įstatymų leidybai bei jų įgyvendinimui, programinės įrangos įsigijimui, mokymams, kitoms būtinoms reikmėms.

Analizuojant pinigų plovimą ir jo sąsajas su nusikalstama veika, reikėtų paminėti, jog užsienio valstybėse egzistuoja skirtingos nuomonės vertinant, kokia nusikalstama veika gali būti pinigų plovimo pagrindas. Štai Singapūre pinigų plovimas galimas tik kartu su narkotikų platinimu, Islandijoje, Turkijoje, Portugalijoje, Suomijoje – visos nusikalstamos veikos, nurodytos BK specialiojoje dalyje. Ispanijoje pinigų plovimas siejamas su sunkiomis nusikalstamomis veikomis. Olandijoje tik su nusikaltimais, neįtraukiant baudžiamųjų nusižengimų. Šveicarijoje pinigų plovimas susijęs tik su nusikaltimais, už kurių padarymą yra numatyta bausmė – griežtojo režimo kalėjimas. Istoriškai pinigų plovimas visuomet buvo siejamas su narkotikais ir sunkiais nusikaltimais. JAV, Vokietijos, Italijos baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintas išsamus sąrašas nusikalstamų veikų, kurių padarymas yra pagrindas pinigams plauti. Lietuvoje dažnai pinigų plovimo pirminis nusikaltimas yra finansiniai, ekonominiai bei nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Dėl nevienodo nusikalstamų veikų sąrašo kyla pinigų plovimo nusikaltimų tyrimo ir teisinio bendradarbiavimo problemų.

4. BANKŲ VAIDMUO DALYVAUJANT PINIGŲ PLOVIMO PREVENCIJOS ĮGYVENDINIME. GERIAUSIOS PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI IR LIETUVOS BANKŲ TAIKOMOS PRIEMONĖS

4.1. Kliento pažinimo politika: kliento identifikavimo ir priimtinumo standartai, klientų reitingavimas ir jų atliekamų operacijų monitoringas

Pinigų plovimas – tai tam tikrų finansinių, ūkinių, komercinių operacijų vykdymas tikslu paslėpti tikrąją nusikalstamą pinigų kilmę. Į šį procesą neišvengiamai yra įtraukiamos ir finansų įstaigos, dažniausiai bankai. Kad tokie procesai nevyktų, bankai yra įpareigoti įdėmiai sekti jų paslaugomis besinaudojančius asmenis ir jų vykdomas operacijas. Vienas iš tokių įpareigojimų – klientų identifikavimas. Pagrindinius tarptautinius standartus, susijusius su pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimu įtvirtina 5-oji FATF rekomendacija[37], kuri teigia, kad finansų institucijos negali atidarinėti anoniminių sąskaitų ar sąskaitų pagal akivaizdžiai fiktyvius duomenis, privalo imtis priemonių identifikuoti savo klientus bei tikrinti jų pateiktus duomenis, prieš pradedant su jais bendradarbiauti ar vykdant tam tikras operacijas. 10-ojoje rekomendacijoje nurodoma, kad finansų įstaigos privalo kaupti ir saugoti informaciją apie savo klientus ir jų atliekamas operacijas 5 metus po įvykdytos operacijos ar bendradarbiavimo santykių pabaigos bei pateikti ją kompetentingoms institucijoms. 11-oje rekomendacijoje nurodoma, finansinės institucijos turėtų atkreipti ypatingą dėmesį į visus sudėtingus ar neįprastai didelius sandorius ir visas neįprastas sandorių struktūras, kurios neturi akivaizdaus ekonominio ar matomo teisėto tikslo. Reikia paminėti, kad FATF 12-oje rekomendacijoje nurodyta, kad pareiga kaupti informaciją apie tam tikrus sandorius ir asmenis, kuriuose jie dalyvauja, yra privaloma ir kitiems subjektams, kurie nėra priskiriami prie finansinių institucijų , bet taip pat gali būti susiję su piniginiais srautais. Prie tokių subjektų priskiriami:

1) kazino, kurie turi kaupti informaciją apie finansinius sandorius, kai pinigų suma viršija tam tikrą teisės aktų nustatytą sumą;

2) nekilnojamojo turto agentai turi kaupti informaciją apie jų klientų perkamą arba parduodamą nekilnojamąjį turtą bei sumokėtas ar gaunamas sumas;

3) tauriųjų metalų supirkėjai turi kaupti informaciją kai jų klientai sandorį vykdo pinigais, kurių suma viršija įstatymų nustatytą;

4) advokatai, notarai ir kiti teisines paslaugas teikiantys subjektai privalo kaupti informaciją apie rengiamus dokumentus, kurie gali būti pagrindu pinigų plovimui.

5) Patikos ir paslaugų bendrovės atstovai privalo kaupti informaciją, kai jie atstovauja klientus, sudarant tam tikrus rekomendacijoje nurodytus sandorius.

[37] http://www.fatf-gafi.org/document/28/0,3343,en_32250379_32236930_33658140_1_1_1_1,00.html; prisijungimo laikas: 2009-06-07.

Tarptautinių dokumentų nuostatų analizė leidžia daryti išvadą, kad šią prevencijos priemonę sudaro keletas elementų – kliento identifikavimas, informacijos apie jį bei jo atliekamas operacijas kaupimas ir saugojimas bei tokios informacijos pateikimas kompetentingoms institucijoms. Pažymėtina, kad informacija turi būti kaupiama ne tik apie klientą, bet ir apie jo atstovą, jei klientas veikia ne savo vardu, o per juos.

Lietuvos Respublikoje FATF rekomendacijos, ES III Direktyvos nuostatos perkeltos į LR Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (toliau – Įstatymo)[38] 9-12 straipsnius bei jį lydinčius poįstatyminius teisės aktus. Viena svarbiausių įstatymų leidėjo įtvirtintų prevencijos priemonių – tai kliento tapatybės nustatymas. Įstatymo 9 straipsnyje įtvirtinti atvejai, kada finansų įstaigos ir kiti subjektai privalo imtis priemonių ir nustatyti kliento ir naudos gavėjo tapatybę, t.y.:

- prieš pradėdami dalykinius santykius;
- prieš atlikdami vienkartines ar kelias tarpusavyje susijusias pinigines operacijas arba sudarydami sandorius, kurių suma viršija 15 000 eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, nesvarbu, ar sandoris atliekamas vienos, ar kelių susijusių operacijų metu, išskyrus atvejus, kai kliento ir naudos gavėjo tapatybė jau yra nustatyta;
- prieš keičiant grynuosius pinigus, jeigu keičiamų grynųjų pinigų suma viršija 6 000 eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta;
- vykdydami vidaus ir tarptautinių pašto perlaidų paslaugas, kai siunčiamų ar gaunamų pinigų suma viršija 600 eurų ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta;
- vykdydami ir priimdami pinigų pervedimus – vadovaudamiesi 2006 m. lapkričio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1781/2006 dėl mokėtojo informacijos, pateikiamos pervedant lėšas, nuostatomis;
- kai kyla abejonių dėl anksčiau gautų kliento ir naudos gavėjo tapatybės duomenų teisingumo ar autentiškumo;
- bet kuriuo kitu atveju, kai kyla įtarimas, kad yra, buvo ar bus vykdoma pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo veika.

Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 10 straipsnyje numatyti atvejai, kada atliekamas supaprastintas kliento tapatybės nustatymas, o įstatymo 11 straipsnyje įtvirtintas sustiprintas kliento tapatybės nustatymas. Sustiprintas kliento tapatybės nustatymas atliekamas:

- kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami per atstovą ar klientas fiziškai nedalyvauja nustatant jo tapatybę;
- kai yra vykdomi tarptautiniai korespondentinės bankininkystės santykiai su trečiųjų valstybių kredito įstaigomis;

[38] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=313407// LR Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas; prisijungimo laikas: 2009-06-19.

- kai sandoriai ar dalykiniai santykiai atliekami su politikoje dalyvaujančiais fiziniais asmenimis;
- kai yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė.

Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 14 straipsnyje įtvirtinta finansų įstaigų ir kitų subjektų pareiga pranešti FNTT apie kliento vykdomas įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas ir sandorius.

Jeigu klientas vengia arba atsisako finansų įstaigai ar kitam subjektui jo prašymu ir terminais pateikti informaciją apie piniginių lėšų ar turto kilmę, kitus papildomus duomenis, finansų įstaigos ir kiti subjektai gali nutraukti sandorius ar dalykinius santykius su klientu (Įstatymo 15 straipsnis).

Finansų įstaigos ir kiti subjektai privalo saugoti Įstatymo 16 straipsnyje detalizuotą informaciją – tvarkyti piniginių operacijų ir sandorių registracijos žurnalus.

Finansų įstaigos, atliekančios piniginę operaciją, privalo kliento tapatybę patvirtinančius duomenis ir informaciją apie atliktą piniginę operaciją pateikti FNTT, jeigu kliento vienkartinės operacijos su grynaisiais pinigais arba kelių tarpusavyje susijusių operacijų su grynaisiais pinigais suma viršija 15 000 eurų arba ją atitinkančią sumą užsienio valiuta. Įstatyme nurodyta informacija, kurią gauna FNTT, negali būti skelbiama ar perduodama kitoms valstybės valdymo, kontrolės ar teisėsaugos institucijoms, kitiems asmenims, išskyrus šio ir kitų įstatymų nustatytus atvejus.

Įstatymo 19 straipsnyje nustatytos kitos finansų įstaigų ir kitų subjektų pareigos, iš kurių svarbiausios yra:

- nustatyti atitinkamas vidaus kontrolės procedūras, susijusias su klientų ir naudos gavėjų tapatybės nustatymu, pranešimų bei informacijos pateikimu FNTT, Įstatyme nurodytos informacijos saugojimu, rizikos įvertinimu, rizikos (atsižvelgiant į kliento, dalykinių santykių, produkto ar sandorio tipą ir pan.) valdymu, reikalavimų vykdymo valdymu ir komunikacija, kurios užkirstų kelią su pinigų plovimu ir (ar) teroristų finansavimu susijusioms piniginėms operacijoms ir sandoriams, ir
- užtikrinti, kad finansų įstaigų ir kitų subjektų darbuotojai būtų tinkamai pasirengę ir supažindinti su pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos priemonėmis, nurodytomis šiame įstatyme ir kituose teisės aktuose.

4.2. Informavimas apie neįprastus ir įtartinus sandorius

Dėl nusikaltėlių ir jų bendrininkų pastangų paslėpti nusikalstamu būdu gautų pajamų kilmę arba teisėtai ar neteisėtai gautas lėšas skirti terorizmo tikslams kyla rimta grėsmė finansų įstaigų bei kitų subjektų tvirtumui, stabilumui bei pasitikėjimui visa finansų sistema. Būtent siekiant užkirsti kelią finansinės sistemos naudojimui pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo tikslais Lietuvos

Respublikos Seimas priėmė šį įstatymą, kuriame, įgyvendinant atitinkamus Europos Sąjungos teisės aktus, numatytos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos priemonės bei nustatyta jų įgyvendinimo tvarka.

Geriausia bankų praktika nurodo, kad visi bankų klientai turėtų būti skirstomi į grupes, norint kuo galima efektyviau įgyvendinti bankams FATF 10 ir 12 rekomendacijose keliamą tikslą – „pažink savo klientą“ ir nuo kliento priklausymo grupei turi būti vykdomas jo atliekamų piniginių operacijų monitoringas. Kuo klientas yra didesnės rizikos, tuo jo atliekamos piniginės operacijos turi būti stebimos dažniau, tuo dažniau klientas turi pateikti bankus dominančią informaciją, įrodančią jo atliekamų operacijų teisėtumą. Ir atvirkščiai, kuo klientas yra mažesnės rizikos, tuo jo operacijos stebimos mažiau iki tol, kol mažos rizikos klientas nevirsta padidintos rizikos. Šiems reikalavimams įgyvendinti bankai turi vadovautis tiek tarptautiniais, tiek nacionaliniais teisės aktais, tiek ir pačių bankų sukurtomis vidinėmis taisyklėmis. Lietuvoje šis principas tiesiogiai paminėtas Lietuvos banko valdybos 2008 m. gegužės 15 d. nutarime „Dėl Kredito įstaigoms skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimui“[39].

Iš tiesų, pinigų judėjimą tarp valstybių šis principas stipriai veikia, nes bankai renka informaciją apie savo klientus ir jų sandorius. Tai turi įtakos pinigų plovimo prevencijai.
Pavyzdžiui, JAV ir Australijoje tokia informacija yra perduodama vykdomosios valdžios institucijoms, o šios ją patikrina duomenų bazėje, kurioje saugoma informacija apie mokesčių mokėjimą ir įtariamus galimus nusikaltimus.

Šveicarijoje ir Italijoje yra panaikintos net registruotų tarpininkų teisės, pvz. advokatų, buhalterių teisės paimti pinigus depozito forma iš savo klientų ir nepranešti tų klientų tapatybės. Kadangi šių dviejų valstybių finansiniai sektoriai yra labai stiprūs, jos reikalauja, kad panašias nuostatas įdiegtų ir kitos pasaulio valstybės, kad pinigai iš Šveicarijos ir Italijos nebūtų perkeliami į valstybes, kurios kelia švelnesnius reikalavimus.

Kanadoje ir Prancūzijoje bankai ir kiti tam tikrų profesijų atstovai turi rinkti ir saugoti informaciją apie klientus ir jų sandorius. Jei pradedamas nusikaltimo tyrimas, ta informacija tuojau turi būti perduodama atitinkamoms institucijoms. Taigi šiose valstybėse nėra automatinio informavimo apie klientus[40].

Iš išdėstytų faktų galima daryti išvadą, kad pasaulyje kol kas trūksta vieningos nuostatos, kaip reikia gerai „pažinti savo klientą“.

Nemažai praktinių problemų sukelia įtartinų ir neįprastų sandorių fiksavimas ir informavimas apie juos teisėsaugos institucijų. Pinigų plovimo prevencijos srityje, sprendžiant ryšių

[39] Lietuvos banko valdybos 2008 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Kredito įstaigoms skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimui“// http://www.lb.lt/acts/Result.asp?F=12008051582&Y=1999&M=4&D=8&Ye=2009&Me=8&De=27&SS=Ie%F0koti&P=6 // prisijungimo laikas: 2009-03-10.
[40] Dr.Christian A.Fisanick. Šiuolaikinis nusikalstamumas// Kaunas, 2002, P. 120-143

tarp bankų ir teisėsaugos institucijų klausimus, sudėtingiausiu aspektu laikoma problema, kada, kokiais atvejais bankai turi informuoti teisėsaugos institucijas. Nesutarimas kyla todėl, kad tarptautinis pinigų judėjimas yra smarkiai veikiamas reikalavimo teikti informaciją valstybinėms institucijoms. Akivaizdu, kad bankai dėl šio reikalavimo praranda dalį potencialių klientų (ir tie klientai nebūtinai bus nusikaltėliai, jei kalbėsime apie mokesčių planavimą teisėtais būdais), taip pat bankų darbuotojams tenka didesnis darbo krūvis, kurį apmoka bankai.

Teoriškai galima išskirti tris skirtingas sistemas, kurios šiandien yra taikomos įvairiose valstybėse. Pirmoji sistema pagrįsta konkretaus sandorio dydžiu, t.y. teisėsaugos institucijas reikia informuoti tada, kai sandorio dydis viršija nustatytą pinigų sumą.

Kita sistema yra pagrįsta sandorių „įtartinumo“ kriterijumi. Pagal šią sistemą, teisėsaugos institucijas reikia informuoti, kai sandoris kelia įtarimą (pvz. sandoris neatitinka faktinės kliento veiklos, pinigai yra neaiškios kilmės ir pan.). Sandorio įtartinumas yra nustatomas pagal tam tikras taisykles, kurios gali būti įtvirtintos valstybės lygio norminiuose aktuose ir/ar bankų vidiniuose dokumentuose.

Trečioji sistema apima abi pirmąsias, t.y. informaciją apie sandorius reikia teikti ir tada, kai jis viršija nustatytą dydį, ir tada, kai jis yra įtartinas.

Lietuvoje egzistuojančią sistemą galima priskirti trečiajam tipui. Tai yra teigiamas dalykas, nes tokia sistema apima visus įmanomus aspektus. Bankai turi informuoti apie klientų atliekamas pinigines operacijas FNTT ir tada, kai jie viršija nustatytą dydį, ir tada, kai sandoris yra įtartinas.

Kai kurie reikalavimo informuoti apie įtartinus sandorius aspektai yra kritikuojami. Kai kurios valstybės (pvz. JAV) bet kokius sandorius su asmenimis iš valstybių, kurios laikomos pinigų plovimo centrais, interpretuoja kaip įtartinus. Darytina išvada, kad reikalavimą informuoti apie įtartinus sandorius reikia taikyti saikingai, kad nebūtų pažeistas finansinio sektoriaus stabilumas.

Pinigų plovimas nėra akivaizdus nusikaltimas, dažniausiai jame nebūna nukentėjusiojo, kuris pasiskųstų, todėl pinigų plovimo reikia ieškoti specialiai. Kas iš to, jei valstybė bus kriminalizavusi pinigų plovimą, tačiau nebus nustačiusi detalios procedūros, kaip aptikti šį nusikaltimą. Baudžiamąją atsakomybę nustatanti norma bus paprasčiausiai neveikianti. Ir tik egzistuojant procedūrinėms normoms gali būti vykdoma rezultatyvi pinigų plovimo prevencija.

Tinkama vidaus kontrolė bus tada, kai bankai operatyviai informuos teisėsaugos institucijas, o pačių bankų viduje egzistuos sistema, fiksuojanti įtartinus sandorius, kada bus nustatyta kokie banko darbuotojai ir kaip tai turi atlikti, kas juos kontroliuoja, kokia jų atsakomybė. Jei šiandien Lietuvoje už pinigų plovimo prevenciją reguliuojančių teisės aktų pažeidimus atsako tik bankų vadovai (LR ATPK 172 str.), vargu ar galima tikėtis geresnių rezultatų. Vadinasi, visa bankinių institucijų kontrolės našta gula ant jų vadovų pečių, nes tik jie atsako už pažeidimus.

Be to 2000 m. vasario 17 d. įsakymu Nr.VIII-1543 ATPK 172 str. numatyta gerokai mažesnė bauda už anksčiau buvusią (dabar – nuo vieno iki dviejų tūkstančių litų, iki pakeitimo – nuo vieno iki dešimties tūkstančių litų).

Nesunku įsivaizduoti situaciją, kai eilinis banko darbuotojas aptarnauja klientą, kurio sandorius atitinka įtartinumo kriterijus. Tas darbuotojas aplaidžiai pažiūri į keliamus reikalavimus informuoti apie sandorį, nes nemano, kad šiuo konkrečiu atveju yra plaunami pinigai. Tuo atveju, jei paaiškės, kad pinigai išties buvo plaunami, už reikalavimo informuoti apie įtartinus sandorius pažeidimą turės atsakyti banko vadovas. Legaliai tas banko darbuotojas galės atsakyti tik drausmine tvarka. Manytume, kad norint išvengti minėtų situacijų reikia, kad būtų numatyta atsakomybė ne tik banko vadovams, bet ir operacijas atliekantiems eiliniams banko darbuotojams.

4.3. Pinigų plovimo prevencija ir bankų paslaptis

Kovoti su pinigų plovimu yra neįmanoma, jei bankų veiklos slaptumas nėra ribojamas. Bet jeigu to slaptumo ribojimas bus nepaprastai plačiai taikomas, tai iškils asmeninio privataus gyvenimo neliečiamumo ir komercinės veiklos paslapties teisių pažeidimo grėsmė. Todėl valstybėms, norint įgyvendinti ir pinigų plovimo prevencijos reikalavimus, ir nepažeisti asmens duomenų teisių bei nekliudyti teisėtos komercinės veiklos vykdymo, tenka sunki užduotis. Šiandieninė pasaulinė krizė turbūt jau nekelia abejonių ar reikia riboti banko operacijų slaptumą, tačiau vis dar lieka aktualus klausimas dėl to, kiek tas ribojimas turi būti griežtas ir kokios jo ribos.

Antroji FATF rekomendacija teigia, kad šalių įstatymai, reguliuojantys finansinių operacijų slaptumą, būtų suformuluoti taip, kad netrukdytų įgyvendinti kovos su pinigų plovimu rekomendacijų visumos. Tai reiškia, kad finansinių operacijų apsauga neturėtų būti kliūtis pinigų plovimo prevencijai. Ši nuostata pakartota ES direktyvoje. Vienos ir Strasbūro konvencijose teigiama, kad bankų slaptumas negali būti pagrindas atsisakyti bendradarbiavimo ar nevykdyti pinigų plovimo prevencijos. Jei finansinių operacijų slaptumas bus absoliuti teisė, tai pinigų plovimo prevenciją reglamentuojantys teisės aktai neteks prasmės, nes bet kokia finansinė operacija bus slaptas dalykas ir tirti pinigų plovimo prevencijos nusikaltimų bus neįmanoma. Tokiu atveju valstybių finansinės sistemos bus visai neapsaugotos nuo pinigų plovimo keliamų pavojų.

Valstybės, kuriose manoma, kad yra labai svarbu kovoti su pinigų plovimu, jau kuris laikas taiko norminius aktus su reikalavimais informuoti teisėsaugos institucijas apie įtartinas operacijas pinigais ir apie tų operacijų dalyvius. Tokia nuostata paprastai yra būdinga ekonomiškai stiprioms valstybėms. Tačiau egzistuoja valstybės, kurios kovai su pinigų plovimu neskiria tiek daug dėmesio. Tam didelę įtaką daro valstybių ekonominė, politinė, geografinė padėtis.

Pakistano įstatymai sudaro bankams dar palankesnes sąlygas pinigų plovimui. Bankai yra įpareigoti laikyti informaciją paslaptyje, jei jų klientų operacijos yra ‚geros valios“. Tačiau bankas

turi teisę atskleisti informaciją apie klientą ir jo finansines operacijas tada, kai to reikalauja visuomenės interesai. Tais atvejais, kai bankas mano, kad jog pinigai, kuriais operuoja klientas, bus panaudoti nusikaltimui (ar yra nusikalstamos kilmės), informacijos atskleidimą gali pagrįsti taip: nors finansinė operacija buvo atlikta gera valia, tačiau visuomenės interesai ima viršų. Kita vertus, bankas bus visiškai teisus pagal įstatymus, jei pasielgs priešingai – neatskleis informacijos paprasčiausiai motyvuodamas tuo, kad klientas veikia gera valia. [41]

Kaip matome, pinigų plovimo prevencija ir bankų paslaptis skirtingose pasaulio šalyse traktuojama skirtingai. Reikia pažymėti, kad kol pasaulyje bus tokių valstybių, kuriose bus sudarytos palankesnės sąlygos pinigų plovimui, tol ši problema pasauliniu mastu bus sunkiai išsprendžiama.

4.4. Pinigų plovimo prevencija ir žmogaus teisės

Teisės aktai, reglamentuojantys pinigų plovimo prevenciją, apriboja kai kurias asmens teises ir laisves, t.y. jos tampa neabsoliučios. LR Konstitucijos 31 str. teigia, kad „Asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Draudžiama versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius.“[42] Tuo tarpu LR Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad FNTT pagal kompetenciją Vyriausybės nustatyta tvarka teikia teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms informaciją apie kliento pinigines operacijas ir sandorius. Julius Bernatonis[43] teigia, kad nesunku įsivaizduoti situaciją, kai asmuo ar institucija turės pareigą atskleisti informaciją, kuri vėliau galės būti panaudota kaltinimui prieš juos pačius. Tuo tarpu galimybė atskleisti informaciją, remiantis teise neduoti parodymų prieš save, nėra numatyta Lietuvos teisės aktuose, reguliuojančiuose pinigų plovimo prevenciją. Teisė atsisakyti atskleisti informaciją nėra numatyta ir tarptautiniuose dokumentuose, reglamentuojančiuose pinigų plovimo prevenciją. Šios problemos sprendimo praktika užsienio valstybėse ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija yra labai svarbi, nes kol kas neturime teismų praktikos šiuo klausimu.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos[44] 8 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad valdžios pareigūnai neturi teisės kištis į naudojimąsi šia teise, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms

[41] Dr.Christian A.Fisanick. Šiuolaikinis nusikalstamumas// Kaunas, 2002, P. 132
[42] http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm// prisijungimo laikas: 2009-04-24.
[43] Dr.Christian A.Fisanick. Šiuolaikinis nusikalstamumas// Kaunas, 2002, P. 139-143
[44] Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija//1950, Roma

apsaugoti. Todėl, reikia manyti, kad jei iškiltų Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymų nuostatų taikymo ir žmogaus teisių santykio klausimas, tektų atsižvelgti į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką.

4.5. Pinigų plovimo prevencija: dalyvių požiūris

Atliekamo tyrimo metu buvo siekiama palyginti pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimą teorijoje ir praktikoje. Anketos (priedas Nr.1) pagalba buvo apklausti FNTT Pinigų plovimo prevencijos skyriaus pareigūnai (toliau šioje dalyje – **teisėsaugininkai**) ir veikiančių LR komercinių bankų atstovai (toliau šioje dalyje – **bankininkai**), atsakingi už pinigų plovimo prevencijos užtikrinimą ir įgyvendinimą banko mastu. Apklausos analize buvo siekiama išsiaiškinti pinigų plovimo prevencijos įstatyminės bazės įgyvendinimo lygį LR, bendradarbiavimo klausimus tarp bankų ir FNTT, taip pat bendradarbiavimo klausimus bankų su bankais ir teisėsaugos institucijų su teisėsaugos institucijomis pinigų plovimo prevencijos srityje, aptarti bankų vaidmenį kovoje su pinigų plovimu. Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti ar pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimas nepažeidžia tam tikrų teisių. Gautus rezultatus buvo siekiama palyginti tarp abiejų respondentų grupių tam, kad suprastume ar vienodai šias problemas mato teisėsaugininkai ir bankininkai.

Tyrimui buvo apklausti 9 teisėsaugininkai (žr. išaiškinimą aukščiau) bei 8 bankininkai (žr. išaiškinimą aukščiau). Visiems respondentams buvo pateiktos pildymui vienodos anketos su 17 klausimų, siekiant išsiaiškinti tiek atsakymus į iškeltus klausimus, tiek palyginti atsakymus šių dviejų grupių. Kiekvienas respondentas turėjo atsakyti į 16 klausimų, kadangi vienas iš klausimų buvo skirtas arba tik teisėsaugininkams, arba tik bankininkams.

Analizuojant kiekvieną klausimą matome, kad į klausimą ar šiuo metu Lietuvos Respublikoje egzistuojanti įstatyminė bazė yra pakankama pinigų plovimo prevencijai užtikrinti abi respondentų grupės mano vienodai – daugiau pakankama nei nepakankama. Teisėsaugininkai atkreipia dėmesį, kad nežiūrint į tai, kad paskutinės įstatyminės ir poįstatyminės nuostatos yra įgyvendintos tik praėjusiais ir šiais metais, tačiau jau šiuo metu yra ruošiami tam tikri kodeksų pakeitimai. Bankininkai atkreipė dėmesį, kad nors teisinis reglamentavimas yra kiekybiškai pakankamas, tačiau kokybiškai nėra pilnai patenkinamas: kai kur įstatyminėje bazėje trūksta detalesnės informacijos, o kai kur per daug paliekama vietos interpretacijoms. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad valstybė privatiems subjektams deleguoja dalį savo funkcijų, tačiau su tuo susijusių kaštų – neapmoka, o norint efektyviau įgyvendinti įstatymo ir poįstatyminių aktų nuostatas, reikia daugiau lėšų išleisti priemonių realizavimui.

Į klausimą ar manote, kad ATPK (172[14] str.) nurodyta bauda už pinigų plovimo prevenciją reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų arba Lietuvos banko teisės aktų pažeidimus, kurie užtraukia baudą įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovams nuo vieno

tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų, yra tinkama už šią veiką abi respondentų grupės taip pat sutinka – taikoma nuobauda per maža. Teisėsaugininkai pažymėjo, kad šiuo metu galiojančios administracinės sankcijos nėra veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. Galiojantis baudos dydis dėl infliacijos, kitų ekonominių priežasčių nebeteko bet kokios realios atgrasančios (prevencinės) reikšmės. Jie pažymi, kad atsakomybė turėtų būti nustatyta už skirtingus pažeidimus šioje srityje, o skiriamų sankcijų ekvivalentas litais siektų iki kelių šimtų tūkstančių litų, proporcingai teisės pažeidimo pobūdžiui. Bankininkai atkreipia dėmesį, kad ne baudos dydyje yra esmė. Svarbiausia kiekvienam bankui yra jo reputacija.

Į klausimą kas turi būti baudžiamas ATPK (172[14] str.) nurodyta bauda už pinigų plovimo prevenciją reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų arba Lietuvos banko teisės aktų pažeidimus abi respondentų grupės laikosi tos pačios nuomonės, kad tai turėtų būti tiek įmonės vadovai, tiek pažeidimus padarę darbuotojai, tačiau bankininkai atkreipia dėmesį, kad skiriant nuobaudą yra labai svarbu atsižvelgti į atlikto pažeidimo dydį.

Analizuojant baudžiamąją atsakomybę už pinigų plovimo prevenciją buvo siekiama išsiaiškinti kokia nuobauda turėtų būti taikoma ir koks šios nuobaudos dydis turėtų būti. Į klausimą ar manote, kad LR BK 216 str. baudžiamoji atsakomybė taikoma už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą galėtų būti kitokia respondentai sutinka, kad galėtų būti ne tik laisvės atėmimas, bet taip pat ir bauda. Bankininkai tokią savo nuomonę grindžia tuo, kad labiau reiktų akcentuoti baudą, o laisvės atėmimą taikyti tik kraštutiniu atveju. Tačiau į klausimą ar manote, kad LR BK 216 straipsnyje numatytos baudžiamosios atsakomybės dydis, taikomas už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą, yra tinkamas už šią veiką, nuomonės tarp abiejų respondentų grupių išsiskiria. Teisėsaugininkai mano, kad ši nuobauda - laisvės atėmimas iki septynerių metų yra tinkama (taip mano septyni iš devynių teisėsaugininkų, kiti du laikosi nuomonės, kad bausmė galėtų būti ir didesnė), o bankininkai mano, kad ši nuobauda yra tinkama ar net per didelė (taip mano 4 bankininkai, likusieji sutinka su dabar egzistuojančia bausme ir mano, kad ji yra tinkama). Bankininkai šią nuomonę grindžia manymu, kad šis nusikaltimas ekonomikai ir verslo tvarkai yra finansinis, todėl ir bausmė galėtų būti susijusi su bauda ir mažesniu laisvės atėmimo terminu ar net galėtų būti taikoma probacija arba/ir mediacija.

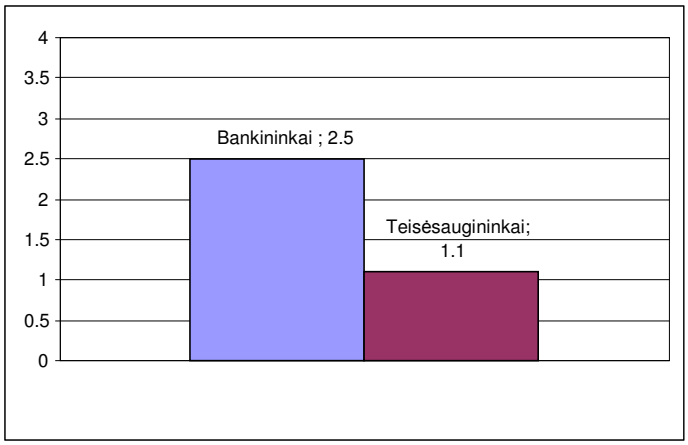
Taip pat išsiskiria nuomonės dėl atskirų teisių pažeidimų. Į klausimą ar vykdant pinigų plovimo prevenciją yra pažeidžiama bankų paslaptis teisėsaugininkai linkę manyti, kad ji yra nepažeidžiama. Taip mano absoliuti dauguma - 7 iš 9 teisėsaugininkų , 1 – mano kad labiau nepažeidžiama nei pažeidžiama, 1 – neturi šiuo klausimu nuomonės. Savo tokį vertinimą teisėsaugininkai grindžia nuomone, kad bankų paslapties pažeisti neįmanoma kai yra specialūs Įstatymo reikalavimai. Kiek kitokios nuomonės laikosi bankininkai: jų nuomonė šiuo klausimu išsiskyrė: dalis mano, kad bankų paslaptis greičiau pažeidžiama, tokia pati dalis mano, kad greičiau nepažeidžiama, tačiau tiek vienu, tiek kitu atveju jų nuomone šioks toks pažeidimo faktas išlieka.

Bankininkai nurodo, kad gauti bet kokią informaciją teisėsaugininkai gali pateikę paprastą raštą, net neturėdami teismo sprendimo. Taip sudaromos geros sąlygos piktnaudžiavimui, dėl ko gali būti pažeista bankų paslaptis.

.

Schema Nr.1

Banko paslapties pažeidžiamumo vertinimas

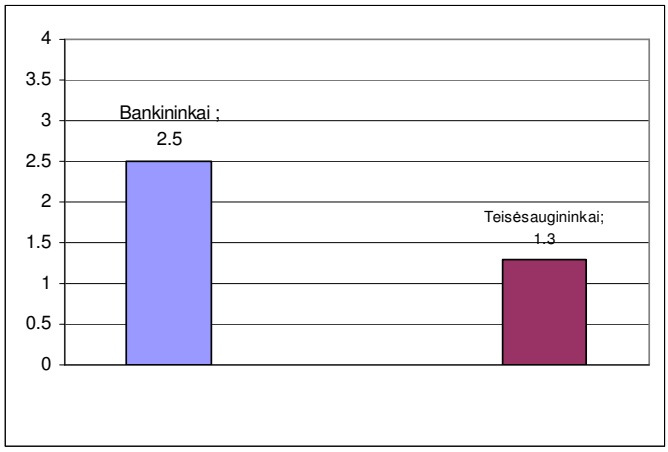
4- pažeidžiama
3 - greičiau pažeidžiama
2 – greičiau nepažeidžiama
1 - nepažeidžiama

Vykdant analogišką apklausą ir siekiant išsiaiškinti ar vykdant pinigų plovimo prevenciją pažeidžiama duomenų apsauga nuomonės išsiskyrė analogiškai bankų paslapties pažeidžiamumo klausimui. Didžioji teisėsauginikų dalis mano, kad šios teisės yra nepažeidžiamos, mažesnė dalis – kad greičiau nepažeidžiamos, nurodydami tą pačią pažeidžiamumo negalimumo priežastį - duomenų apsaugos pažeisti neįmanoma kai yra specialūs Įstatymo reikalavimai. Bankininkų nuomonė taip pat analogiška kaip ir atsakant į klausimą dėl bankų paslapties - dalis mano, kad duomenų apsauga greičiau pažeidžiama, tokia pati dalis mano, kad greičiau nepažeidžiama, tačiau tiek vienu, tiek kitu atveju jų nuomone šioks toks pažeidimo faktas išlieka. Bankininkai nurodo, kad pagal LR Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą[45], teikiant informaciją, sudarančią kliento asmens duomenis tretiesiems asmenims, būtinas kliento išankstinis informavimas. Praktikoje to ne visada yra laikomasi.

[45] LR Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr.63-1479

Schema Nr.2

Duomenų apsaugos pažeidžiamumo vertinimas

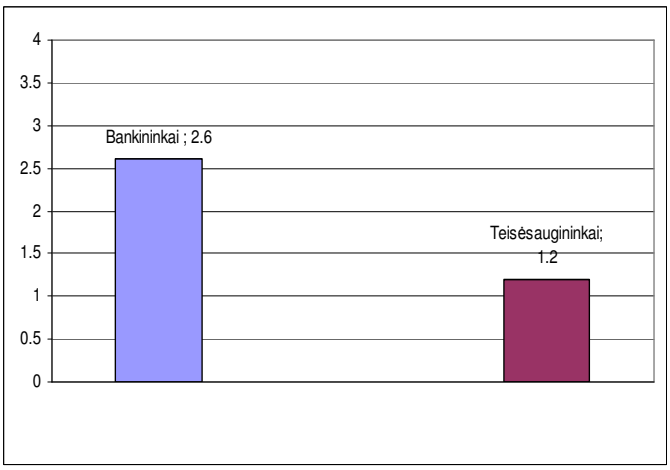

4- pažeidžiama
3 - greičiau pažeidžiama
2 – greičiau nepažeidžiama
1 - nepažeidžiama

Į klausimą ar vykdant pinigų plovimo prevenciją pažeidžiamas žmogaus privatumas, matome analogišką situaciją kaip ir dėl kitų teisių pažeidimų. Didžioji teisėsauginiņkų dalis mano, kad šios žmogaus privataus gyvenimo teisės yra nepažeidžiamos, mažesnė dalis – kad greičiau nepažeidžiamos, nurodydami tą pačią pažeidžiamumo negalimumo priežastį – žmogaus privatumo pažeisti neįmanoma kai yra specialūs Įstatymo reikalavimai. Bankininkų nuomonė taip pat analogiška kaip ir atsakant į klausimą dėl bankų paslapties bei duomenų apsaugos - dalis mano, kad žmogaus privatumas greičiau pažeidžiamas, tokia pati dalis mano, kad greičiau nepažeidžiamas, tačiau tiek vienu, tiek kitu atveju jų nuomone šioks toks pažeidimo faktas išlieka. Bankininkai nurodo, kad klientas priverstas duoti įvairią informaciją apie save bei pinigų kilmę, ją patikėti bankų darbuotojams kartais net prieš savo valią. Kilus įtarimui dėl kliento vykdomos veiklos, domimasi pateiktais duomenimis, neformaliais būdais tikrinama informacija.

Schema Nr.3

Žmogaus privatumo pažeidžiamumo vertinimas

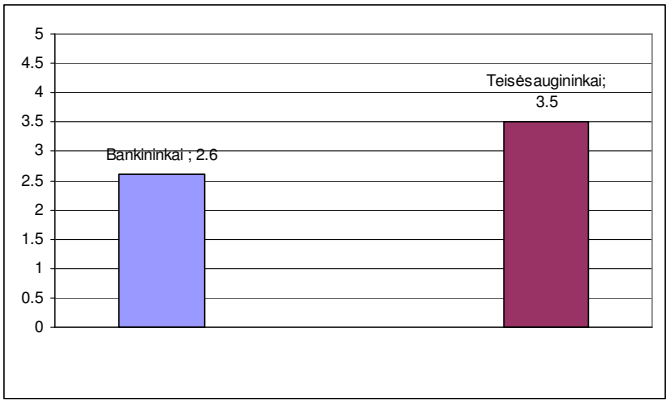

4- pažeidžiama
3 - greičiau pažeidžiama
2 – greičiau nepažeidžiama
1 - nepažeidžiama

Analizuojant bendradarbiavimo klausimus atlikome analizę kaip, respondentų nuomone, penkiabalėje sistemoje atsispindi atskirų institucijų bendradarbiavimas. Į klausimą kaip vertinate tarptautinį bendradarbiavimą pinigų plovimo prevencijos srityje tarp Europos Sąjungos (toliau – ES) šalių (teisėsaugininkams tarptautinis bendradarbiavimas suprantamas kaip bendradarbiavimas su teisėsaugos institucijomis, bankininkams – kaip bendradarbiavimas su bankais partneriais), kur vertinimo skalėje 1 reiškia „visiškai neefektyvus“, o 5 – „labai efektyvus“ matome, kad teisėsaugininkų bendradarbiavimas vertinamas palankiau nei bankininkų. Bankininkai nurodo, kad tai daugiau formalus bendravimas, kadangi skirtinga šalių, atskirų bankų patirtis, požiūriai.

Schema Nr.4

Bendradarbiavimo tarp ES šalių vertinimas

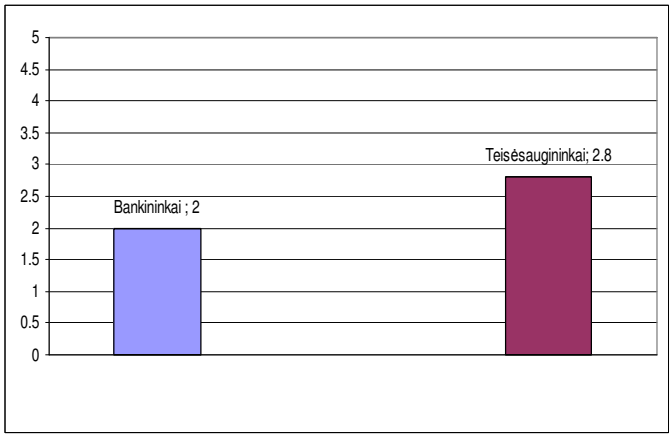

5- labai efektyvus
4- efektyvus
3- greičiau efektyvus
2- greičiau neefektyvus
1- visiškai neefektyvus

Į tokį pat klausimą dėl bendradarbiavimo, bet dėmesį akcentuojant į ne ES šalis, gavome taip pat nelabai džiuginančius faktus. Teisėsaugininkai tokį bendradarbiavimą vertina tik 2,8, o bankininkai – 2. Bankininkai pažymi, kad toks bendradarbiavimas būna neefektyvus dėl skirtingų teisės aktų.

Schema Nr.5

Bendradarbiavimo tarp ne ES šalių vertinimas

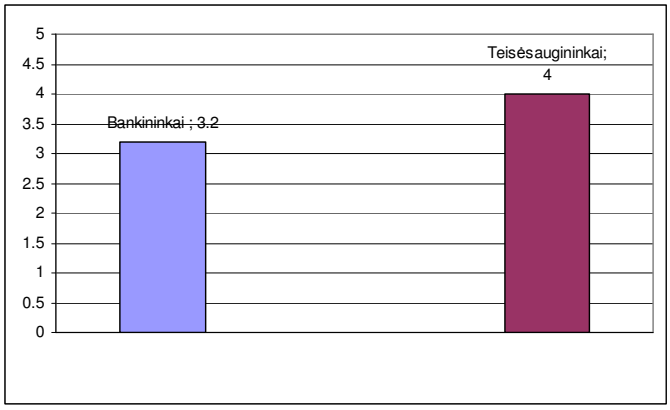

5- labai efektyvus
4- efektyvus
3- greičiau efektyvus
2- greičiau neefektyvus
1- visiškai neefektyvus

Žymiai geresnė situacija išryškėjo analizuojant ir vertinant bendradarbiavimą tarp FNTT ir LR bankų. Čia vieningai pasisako teisėsaugininkai (visi vertina 4), šiek tiek įvairiau bankininkai, tačiau visiškai neefektyvaus vertinimo nėra – visi vienaip ar kitaip patenkinti tokiu bendradarbiavimu. Tai rodo ir bendras gan aukštas bankininkų vidurkis – 3,2. Tačiau bankininkai pažymi, kad šis bendradarbiavimas yra labiau formalus.

Schema Nr.6

FNTT ir LR bankų bendradarbiavimo vertinimas

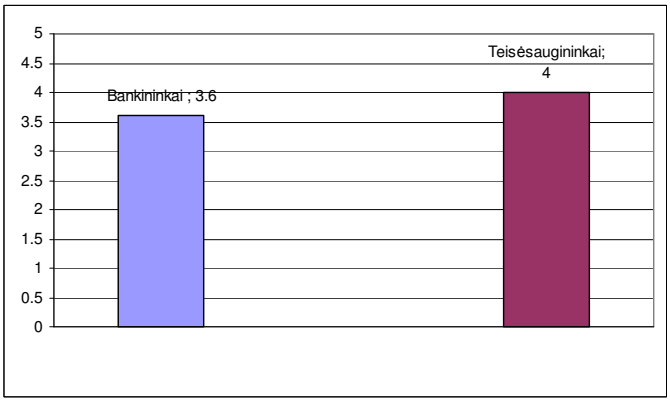

5- labai efektyvus
4- efektyvus
3- greičiau efektyvus
2- greičiau neefektyvus
1- visiškai neefektyvus

Analizuojant bankų vaidmenį kovoje su pinigų plovimu, matome, kad į klausimą kaip vertinamas bankų atliekamas klientų identifikavimas kovoje su pinigų plovimu, teisėsaugininkai, net geriau (visi vertinimai 4) nei patys bankininkai, vertina bankų atliekamas klientų identifikavimo procedūras. Bankininkai nurodo, kad tikrieji pinigų plovėjai žino silpnąsias bankų vietas ir jomis naudojasi, o eiliniai klientai dėl vis griežtėjančių priemonių patiria nepatogumų dėl formalumų. Tačiau, ko gero, tai pats aukščiausias vertinimas kovoje su pinigų plovimu, kas leidžia daryti prielaidą, kad šiuo metu egzistuojanti klientų identifikavimo tvarka bankuose daugiau ar mažiau užtikrina pradinį banko ir kliento santykių etapą – kliento identifikavimą.

Schema Nr.7

Kliento identifikavimo procedūrų vertinimas

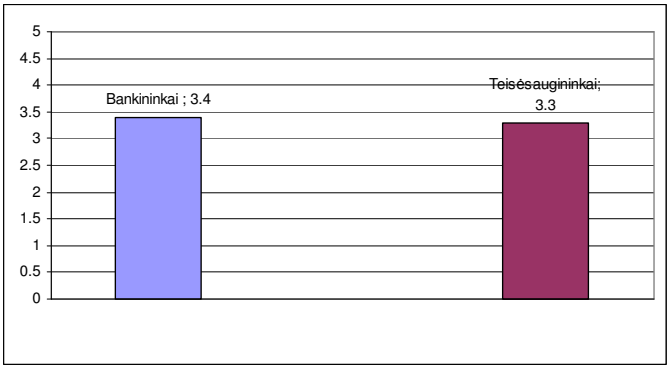

5- labai efektyvus
4- efektyvus
3- greičiau efektyvus
2- greičiau neefektyvus
1- visiškai neefektyvus

Į klausimą kaip vertinate bankų atliekamą klientų operacijų monitoringą kovoje su pinigų plovimu abi respondentų grupės atsako beveik vienodai, tačiau vertinimas žemesnis nei klientų identifikavimo klausimais. Bankininkai atkreipia dėmesį, kad yra skirtinga bankų patirtis, nėra bendro požiūrio ir vieningos praktikos. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad norint tinkamai vykdyti klientų operacijų stebėseną, reikalinga bankus aprūpinti brangiai kainuojančia programine įranga, todėl ne visa bankai yra ją įsigiję, o operacijų monitoringą užtikrina bankinėmis priemonėmis, kas sudaro prielaidą, kad ne visos banke atliekamos operacijos gali būti tinkamai stebimos.

Schema Nr.8

Banke atliekamų klientų operacijų monitoringo vertinimas

5- labai efektyvus
4- efektyvus
3- greičiau efektyvus
2- greičiau neefektyvus
1- visiškai neefektyvus

Tolesnės analizės metu buvo siekiama išsiaiškinti teisėsauginkų nuomonę kaip jie vertina bankų teikiamą informaciją apie neįprastas ir/ar įtartinas operacijas kovoje su pinigų plovimu. Analizė parodė, kad vidutinis vertinimo vidurkis sudaro 3,6. Visi vertinimai svyravo tarp greičiau efektyvaus ir efektyvaus vertinimų, kas rodo, kad teisėsauginkai palankiai vertina bankininkų atliekamą darbą. Tai liudija ir 3.4 punkte pateikta statistika (iš 191 pranešimo apie neįprastas arba įtartinas operacijas pradėti 105 ikiteisminiai tyrimai).

Tiriant bankininkų pateiktą nuomonę dėl FNTT grįžtamojo ryšio apie neįprastas ar/ir įtartinas operacijas, matome, kad situacija kiek liūdnesnė. Bendras vertinimų skaičius sudaro tik 2,1. Tai rodo, kad didžioji bankininkų dalis šį ryšį vertina kaip neefektyvų. Tačiau reikia pažymėti, kad šiuo klausimu išsiskiria pačių bankininkų požiūris. Viena grupė bankininkų formaliai teikia Įstatymo reikalaujamą informaciją ir visai nelaukia jokio grįžtamojo ryšio, kita grupė norėtų daugiau žinoti apie teikiamos informacijos kokybę, nes tuomet galėtų orientuotis apie tendencijas dėl operacijų įtartinumo.

Analizuojant kokiuose sektoriuose cirkuliuoja didžiausi piniginiai nelegalių pinigų srautai matome, kas tiek teisėsauginkai, tiek bankininkai situaciją mato panašiai: 1-2-oje vietoje nurodomi bankai ir lošimo bendrovės, 3-ioje – investicinės bendrovės, po jų – buhalterinę apskaitą vedančios bendrovės, 5-oje vietoje – notarai, 6-oje – draudimo bendrovės, 7-oje – paštas, ir

paskutinėje vietoje - antstoliai. Bankininkai atkreipia dėmesį, kad nelegalių pinigų yra beveik visose srityse, tik skiriasi jų kilmė bei cirkuliavimo kiekis. Šiuo metu Įstatymas nenumato tarp subjektų prievolės informuoti apie įtartinus sandorius viešųjų įstaigų, ne pelno siekiančių organizacijų, statybų verslo, nors pastaraisiais metais pastebimas ypač didelis nešvarių pinigų kiekis šiuose sektoriuose.

IŠVADOS

Magistriniame darbe buvo siekiama pristatyti pinigų plovimo fenomeną, paskatinti susimąstyti apie šio nusikaltimo žalą ir iliustruoti, kokios šiuo metu yra didžiausios pinigų plovimo prevencijos problemos.

1. Tarptautinėje teisėje neegzistuoja vieningos pinigų plovimo sąvokos bei stadijų, o valstybės pačios renkasi kokiomis tarptautinės teisės aktų nuostatomis vadovautis, apibrėžiant pinigų plovimo prevenciją nacionalinėje teisėje ir kaip bus suprantamas kiekvienas sąvokos elementas atskirai. Pinigų plovimo prevencija Lietuvoje suprantama, kaip tarptautinių standartų perkėlimas į nacionalinius teisės aktus, bei jais nustatytų prevencijos priemonių efektyvaus įgyvendinimo mechanizmo reglamentavimas ir jo funkcionavimo griežta kontrolė bei priežiūra.

2. Pinigų plovimas glaudžiai susijęs su korupcija, organizuotu nusikalstamumu, teroristų finansavimu, todėl valstybė turi kovoti ne su kiekvienu šiuo nusikaltimu atskirai, o bendrai, pasitelkiant į šią kovą ir visuomenę.

3. Lietuvos Respublikoje priimti nacionaliniai teisės aktai atitinka tarptautinių teisės aktų reikalavimus, jie įgyvendinti tinkamai ir laiku, tačiau, reikia pažymėti, kad nors teisinis reglamentavimas yra kiekybiškai pakankamas, tačiau kokybiškai nėra pilnai patenkinamas: kai kur įstatyminėje bazėje trūksta detalesnės informacijos, o kai kur per daug paliekama vietos interpretacijoms. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad valstybė privatiems subjektams deleguoja dalį savo funkcijų, tačiau su tuo susijusių kaštų – neapmoka, o norint efektyviau įgyvendinti įstatymo ir poįstatyminių aktų nuostatas, reikia daugiau lėšų išleisti priemonių realizavimui.

4. Analizuojant Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos priemones ir lyginant jas su kitų šalių prevencijos priemonėmis matome, kad kiekviena šalis šias priemones taiko skirtingai savo šalies įstatymų rėmuose. Geriausia šalių taikoma praktika rodo, kad Lietuvos Respublikoje tobulintina bausmių, atsakomybės, informavimo apie įtartinus sandorius, klientų identifikavimo tvarka.

5. Bendradarbiavimas taip pat gali būti skirstomas į dvi rūšis: bendradarbiavimą tarp valstybės institucijų ir finansų institucijų ir kitų subjektų, bei bendradarbiavimą su užsienio valstybių teisėsaugos institucijomis. Nors Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir yra imperatyviai reglamentuotas privalomumas keistis informacija, informuoti teisėsaugos institucijas, tačiau vis gi praktinis tokių nuostatų įgyvendinimas kelia tam tikrų abejonių, nes tai priklauso nuo privataus sektoriaus subjektų valios, kuri gali būti įtakota privačių interesų. Todėl griežtesnės atsakomybės ar jos dydžio už tokių įsipareigojimų nevykdymą reglamentavimas galėtų įtakoti tokios pareigos užtikrinimą. Kalbant apie bendradarbiavimą negalima nepaminėti ir pagrįsto finansinių institucijų ir kitų subjektų noro gauti grįžtamąjį ryšį apie pateiktą informaciją, kas, manytume, taip pat pasitarnautų efektyvesniam šių institucijų darbui. Taip pat svarbu, kad egzistuotų efektyvi

tarptautinio bendradarbiavimo sistema pinigų plovimo prevencijos srityje. Tai reiškia, kad kiekviena valstybė turi stengtis, kad jos vidiniai teisės norminiai aktai nebūtų kliūtis pinigų plovimo nusikaltimui išaiškinti, o priemonės, kurių imamasi tik nacionaliniu ar netgi tik ES lygiu, neatsižvelgiant į tarptautinį koordinavimą bei bendradarbiavimą, turėtų labai ribotą poveikį.

6. Bankai, kaip vieni iš subjektų, atsakingų už pinigų plovimo prevenciją, turi aktyviai dalyvauti kovoje su pinigų plovimu. Pinigų plovimo prevencijos priemonė – klientų identifikavimas – apima ne tik informacijos apie finansų įstaigų ar kitų subjektų, turinčių įpareigojimus pinigų plovimo prevencijos srityje, klientų rinkimą, bet ir tos informacijos kaupimą, saugojimą bei pateikimą kompetentingoms institucijoms. Ji pagrįsta tarptautiniu principu „pažink savo klientą“. Tarptautinėje praktikoje nėra konkrečiai apibrėžta kokia informacija apie klientą leidžia jį pažinti ir koks jos kiekis yra pakankamas. Lietuvoje tai yra konkrečiai reglamentuota poįstatyminiais teisės aktais. Taip pat pažymėtina, kad pinigų plovimo prevencijos įgyvendinimo mechanizmas yra tai pat gan detaliai reglamentuotas, tačiau jo įgyvendinimas vis gi priklausi nuo finansinių institucijų ar kitų subjektų valios. Todėl jos efektyvumas gali būti abejotinas, dar ir dėl to, kad nėra numatyta jokia valstybės taikoma atsakomybės rūšis už šios priemonės įpareigojimų nevykdymą konkretiems asmenims, o baudžiami gali būti tik įmonių vadovai. Informavimas apie neįprastus ir įtartinus sandorius yra viena iš pagrindinių priemonių kovojant su pinigų plovimu. Tačiau informavimas FNTT apie operacijas susideda iš kelių elementų: informavimas apie sandorius, kurie laikytini įtartinai ar neįprastais ir informavimas apie sandorius, kurių suma viršija įstatymo nustatytą. Manytume, kad toks reglamentavimas laikytinas pertekliniu, nes pakaktų vien įtartinumo ar neįprastumo kriterijaus, nes iš praktikos galima teigti, kad ne vien nuo operacijos dydžio priklauso operacijos įtartinumas.

7. Empirinis tyrimas parodė, kad įgyvendinant pinigų plovimo prevenciją gali būti pažeidžiamos asmens duomenų apsaugos, žmogaus privatumo teisės, bankų paslaptis. Tačiau galima daryti prielaidą, kad tuomet, kai demokratinėje visuomenėje kyla pavojus valstybės saugumui, viešajai tvarkai ar šalies ekonominiams gerovės interesams, šios vertybės tampa neabsoliučiomis.

LITERATŪRA

Teisės norminiai aktai:

Tarptautiniai teisės aktai:

1. 1988 m. gruodžio 19 d. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“ (Valstybės žinios, 1998, Nr.38-1004).
2. 1988 metų JTO konvencija “Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta” (Valstybės Žinios, 1998, Nr. 38 – 1004).
3. 1990 m. Lapkričio 8 d. Europos Tarybos konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo//Valstybės žinios, 1995, Nr.12-263.
4. 40 Pinigų plovimo prevencijos rekomendacijų /Tarptautinės finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu (angl. FATF- Financial Action Task Force);
5. 9 specialiosios rekomendacijos kovai su teroristų finansavimu/ Tarptautinės finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu (angl. FATF - Financial Action Task Force);
6. Europos konvencija dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo, paieškos, įšaldymo ir konfiskavimo (angl. Council of Europe Convention on laundering, search, seizure and confiscation of the proceeds from crime and on the financing of terrorism), patvirtinta 2005 m. gegužės 3 d.;
7. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB, 2005 m. spalio 26 d., dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui.
8. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1781/2006, 2006 m. lapkričio 15 d., dėl mokėtojo informacijos, pateikiamos pervedant lėšas.
9. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija//1950, Roma.
10. Jungtinių Tautų Saugumo tarybos rezoliucija (angl. Security council resolution), patvirtinta 2001 m. rugsėjo 28 d.;
11. Jungtinių Tautų tarptautinė konvencija dėl kelio užkirtimo terorizmo finansavimui (angl. International convention for the suppression of the financing of terrorism), patvirtinta 1999 m.;
12. Komisijos direktyva 2006/70/EB, 2006 m. rugpjūčio 1 d., nustatanti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/60/EB įgyvendinimo priemones, susijusias su „politikoje dalyvaujančių asmenų“ apibrėžimu, ir supaprastinto deramo klientų tikrinimo procedūroms taikomus techninius kriterijus bei išimtis, suteikiamas dėl to, kad finansine veikla verčiamasi retai arba labai ribotai.
13. Konvencija “Dėl psichotropinių medžiagų”. 1971 01 01.

14. Pasaulinės pinigų plovimo rekomendacijos privačioje bankininkystėje (Volfsbergo pinigų plovimo prevencijos principai).
15. Trečioji Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, skirta terorizmo finansavimo ir pinigų plovimo prevencijai finansų sektoriuje (angl. Third directive of the European Parliament and of the Council on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money laundering, Including Terrorist Financing), patvirtinta 2005 m. birželio mėn.;
16. Vieninga konvencija "Dėl narkotinių medžiagų". 1961 01 01
17. Volfsbergo pinigų plovimo prevencijos principai korespondentinėje bankininkystėje.

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

18. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
19. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. (Su pakeitimais ir papildymais)//Valstybės žinios. 1985, Nr.1-1.
20. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Su pakeitimais ir papildymais)//Valstybės žinios. 2000, Nr.89-2741.
21. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 63-1479.
22. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (aktuali redakcija)// Valstybės žinios. 2008-01-17, Nr. 10-335 (2008-01-24).
23. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas// Valstybės žinios. 2004-04-15, Nr. 54-1832.
24. 2008-09-24 LR Vyriausybės nutarimas Nr. 942 "Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis klientas laikomas keliančiu mažą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmę, ir kriterijų, kuriais vadovaujantis laikoma, kad yra didelė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo grėsmė, sąrašo, Kliento ir naudos gavėjo tapatybės, kelių tarpusavyje susijusių piniginių operacijų nustatymo taisyklių patvirtinimo ir informacijos apie pastebėtus galimo pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo požymius, Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo pažeidimus ir priemones, kurių buvo imtasi prieš pažeidėjus, pateikimo tvarkos nustatymo".
25. 2008-07-09 LR Vyriausybės nutarimas Nr. 680 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 1 d. nutarimo Nr. 527 "Dėl Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos disponuojamos informacijos apie kliento operacijas su pinigais teikimo Lietuvos Respublikos teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms taisyklių patvirtinimo" pakeitimo ".
26. 2008-07-09 LR Vyriausybės nutarimas Nr. 677 "Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis piniginė operacija ar sandoris laikomi įtartinais ar neįprastais, sąrašo ir Įtartinų piniginių operacijų ir sandorių sustabdymo ir informacijos apie įtartinas ar neįprastas pinigines

operacijas ar sandorius pateikimo Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Vidaus reikalų ministerijos tvarkos aprašo patvirtinimo".

27. 2008-06-05 LR Vyriausybės nutarimas Nr. 562 "Dėl kliento atliktų piniginių operacijų bei įtartinų ir neįprastų piniginių operacijų ir sandorių registracijos žurnalų tvarkymo taisyklių patvirtinimo ir kliento veiklai būdingas dideles nuolatines ir reguliarias pinigines operacijas apibūdinančio kriterijaus nustatymo".
28. LR Seimo nutarimas „Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“//2002 m. gegužės28 d. Nr. IX-907 //Valstybės žinios. 2002-06-07, Nr. 56-2233.
29. LR Seimo nutarimas 1994 m. gruodžio 22 d. Nr.I-727 „Dėl Europos 1990 metų konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo“//Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

Specialioji literatūra:

30. Capital, payments, and money laundering in the EU / John Handoll.//2006.
31. Chasing dirty money: the flight against money laundering / Peter Reuter//2004.
32. Dr. Fisnick, Christian A. Šiuolaikinis nusikalstamumas. Kaunas, 2002.
33. Financial intelligence units: an overview / International Monetary Fund//Washington//2004.
34. Global Anti-Money Laundering Survey 2007. How banks are facing up to the challenge. – KPMG, UK, 2008.
35. Masciandro, Előd Takáts, Brigitte Unger//Black finance: the economics of money laundering//2007.
36. Money laundering: a guide for criminal investigators / John Madinger.//2006.
37. Money laundering and the proceeds of crime: economic crime and civil remedies / M. Michelle Gallant//2005.
38. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo tyrimas. Metodinė priemonė prokuratūros darbuotojams. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra, Vilnius, 2002 m. P. 11-12.
39. Pino Arlacchi. Mafija ir verslas. Mafijos etika ir kapitalizmo dvasia. - Vilnius, Tyto alba, 1998.
40. Rytis Juozapavičius. Skaidrumas ir korupcija Lietuvoje. – Vilnius, Transparency international Lietuvos skyrius, 2005.
41. Robert Klitgaard, Ronald MacLean-Abaroa, H.Lindsey Parris. Korumpuoti miestai. – Pasaulio banko institutas: Vilnius, Eugrimas, 2005.
42. Russian capitalism and money-laundering : Global Programme against Money Laundering / United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention//New York//2001.

43. Severinas Vaitiekus. Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga. - Vilnius, Transparency international Lietuvos skyrius, 2002.
44. Stessens, Guy //Money laundering : a new international law enforcement model//2008.
45. Susan Rose-Ackerman. Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform. – Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
46. The scale and impacts of money laundering / Brigitte Unger; with a contribution of Elena Madalina Busuioc.//2007.
47. V.Vaškelaitis. Pinigų plovimo prevencija vakarų valstybėse; Atsiskaitymai ir nešvarių pinigų plovimo prevencija (1) // Apskaitos ir mokesčių apžvalga. – 1998, Nr.12, P. 91.
48. Грязные деньги и закон: правовые основы борьбы с легализацией преступных доходов. / под общей редакцией Е.А.Абрамова. – М.: Инфра-М, 1994. С. 50-53.
49. Грязные сделки : тайная правда о мировой практике отмывания денег, международной преступности и терроризме / Питер Лилли//2005.
50. Легализация (отмывание) доходов, полученных преступным путем : учебное пособие в схемах / А. Н. Литвиненко, Е. Ю. Ковалева; Санкт-Петербургский институт внешнеэкономических связей, экономики и права//2004.
51. Легализация (отмывание) доходов, приобретенных преступным путем = Legalization (or laundering) of incomes acquired by criminal means : уголовно-правовые и уголовно-политические проблемы / О. Ю. Якимов; под научной редакцией Н. А. Лопашенко//2005.
52. Отмывание денег. Банковский мониторинг : под перекрёстным огнём международных обязательств по соблюдению осмотрительности финансово-кредитными структурами : Лихтенштейн, Австрия, Германия, Швейцария / Hypo Investment Bank (Liechtenstein) AG.
53. Э. Иванов. Отмывание денег и правовое регулирования борьбы с ним. – М.: 1999. С. 27.
54. Э. Иванов. Тайны финансовой “прачечной”. // Налоговая полиция. – 1996, № 9, С. 26.

Elektroniniai dokumentai:

55. http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=25&hid=8&sid=84ddd317-1b0f-4237-b2d4-37ea8219e888%40sessionmgr14//AML Compliance in Challenging Times.
56. http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=25&hid=8&sid=84ddd317-1b0f-4237-b2d4-37ea8219e888%40sessionmgr14&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=bth&AN=43308072//Outsourcing and In sourcing Crime: The Political Economy of Globalized Criminal Activity. By: Broude, Tomer; Teichman, Doron. Vanderbilt Law Review, Apr2009, Vol. 62 Issue 3, p795-848, 55p; (AN 43308072).

57. http://web.ebscohost.com/ehost/folder?vid=26&hid=8&sid=84ddd317-1b0f-4237-b2d4-37ea8219e888%40sessionmgr14//Reaching beyond banks: how to target trade-based money laundering and terrorist financing outside the financial sector.// Full Text Available By: Delston, Ross S.; Walls, Stephen C.. Case Western Reserve Journal of International Law, 2009, Vol. 41 Issue 1, p85-118, 34p; (AN 42873000).
58. http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=8&sid=6032a4c5-8818-4bab-a1a4-5f3e91961112%40sessionmgr14//ISSN 1392-2785 //Engineering Economics. 2008. No 3 (58)// The economic conditions of enterprise functioning// Money Laundering and its Economic Impacts in the Context of the Fight against Terrorism //Vaidas Gaidelys, Gediminas Bučiūnas.
59. http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=105&sid=6032a4c5-8818-4bab-a1a4-5f3e91961112%40sessionmgr14// Jurisprudencija//Mokslo darbai//2007 8(98); 62–70// Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas//Aurelijus Gutauskas.
60. http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2009:153:SOM:LT:HTML//Byla C-532/08: 2009 m. gegužės 19 d. Teisingumo Teismo (šeštoji kolegija) sprendimas byloje Europos Bendrijų Komisija prieš Airiją (Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas — Direktyva 2005/60/EB — Pinigų plovimas ir teroristų finansavimas — Neperkėlimas per nustatytą terminą).
61. http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts_lt&language=lt.
62. http://www.fatf-gafi.org/pages/0,2987,en_32250379_32235720_1_1_1_1_1,00.html.

ANOTACIJA

Rauličkienė J. Kovos su pinigų plovimu organizavimas/ Teisės ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. T. Rudzkis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Kriminologijos katedra. 2009. – P.58

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta kovos su pinigų plovimu kokybė ir efektyvumas, iškeltos problemos bei pateikti siūlymai šių problemų įgyvendinimui. Pirmoje dalyje aptariamas pats pinigų plovimas, jo stadijos bei ryšys su kitomis nusikalstamomis veikomis. Antrojoje dalyje analizuojama tarptautinių teisės aktų apžvalga, aptariamos institucijos, kovojančios su pinigų plovimu tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje. Trečioje dalyje analizuojamas pinigų plovimas atskirose šalyse bei atliekamas palyginimas su Lietuvos Respublika. Ketvirtojoje dalyje aptariamas bankų, kaip vienų iš svarbiausių dalyvių, vaidmuo kovoje su pinigų plovimu.

Pagrindinės sąvokos: pinigai, pinigų plovimas, piniginės operacijos, bankas, institucijos, atsakingos už pinigų plovimo prevenciją, korupcija, organizuotas nusikalstamumas, teroristų finansavimas.

Rauličkienė J. Anti-Money Laundering Organization / Law and Governance Master's final project. Head Dr. T. Rudzkis. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Criminology Department. 2009. – P.58

Master's thesis analyzed and evaluated the anti-money laundering, the quality and efficiency of the problems raised and to provide suggestions for the implementation of these problems. The first part deals with the most money laundering, its stages and its relation to other criminal activities. The second part contains an analysis of international law review, discusses the authorities fighting money laundering, both in Lithuania and abroad. The third section analyzes the money-laundering in individual countries and a comparison with the Republic of Lithuania. The fourth section deals with banks, as one of the key players, role in the fight against money laundering

Keywords: money, money laundering, money transactions, bank, institutions, responsible for money laundering prevention, corruption, organized crime, terrorists financing.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe siekiama įvertinti tarptautinį teisinį reguliavimą ir praktiką pinigų plovimo prevencijos srityje bei palyginti ją su LR vykdoma pinigų plovimo prevencija. Siekiama įrodyti, kad gerai organizuota pinigų plovimo prevencija padeda užkirsti kelią galimam pinigų plovimui. Šios prevencijos vienas iš sėkmės svertų – aktyvus bankų dalyvavimas minėtame procese.

Magistriniame darbe siekiama parodyti, kad pinigų plovimo keliama grėsmė valstybės ekonomikai, finansų sistemai ir net saugumui, politikai privertė įstatymų leidėjus imtis kovos prieš šį reiškinį. Lietuvos respublikoje tai pasireiškia tarptautiniuose dokumentuose įtvirtintų standartų perkėlimu į nacionalinius teisės aktus, pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimo mechanizmo įtvirtinimu bei jo funkcionavimo kontrole bei priežiūra.

Magistrinio darbo pirmojoje dalyje pateikta pinigų plovimo samprata, stadijos, analizuojamas šio reiškinio santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis. Antrojoje dalyje analizuojamas kovos su pinigų plovimu teisinis reguliavimas bei institucijos, atsakingos už šio reiškinio prevenciją, jų indėlis ir reikšmė šioje kovoje. Trečiojoje dalyje supažindinama su pinigų plovimo prevencija atskirose Europos valstybėse, bei jų praktika palyginama su Lietuvos Respublikoje vykdoma pinigų plovimo prevencija. Ketvirtojoje dalyje aptariamas bankų, kaip pagrindinių finansinių institucijų vaidmuo, kovojant prieš pinigų plovimą bei analizuojami atlikto tyrimo duomenys.

SUMMARY

Master's thesis aims to assess the international legal regulation and practice of money laundering, as well as to compare it with the money laundering prevention of Lithuanian Republic. The aim is to demonstrate that a well-organized prevention of money laundering helps to prevent potential money laundering. These prevent the success of one of the levers - the active participation of banks in this process.

Master’s work is to show that the money laundering threat posed by the State's economy and financial system, and even security policy led lawmakers to take the fight against this phenomenon. Lithuanian Republic it gets to the standards contained in international instruments for transposition into national legislation, anti-money laundering measures in the implementation mechanism and the consolidation of the functioning of the control and supervision.

In the first part of Masters courses the money laundering concept stage, analysis of this phenomenon relative to other criminal activities. The second part analyzes the anti-money laundering regulations and the legal authorities responsible for preventing this phenomenon, their contribution and importance of this fight. The third part presents the prevention of money laundering in individual European countries and their practices compared to the Lithuanian Republic of the prevention of money laundering. The fourth section deals with banks, financial institutions as a key role in the fight against money laundering as well as analysis of survey data.

PRIEDAI

Pinigų plovimo prevencijos anketa*

*Anketa yra skirta tyrimui atlikti magistro baigiamajame darbe tema „Kovos su pinigų plovimu organizavimas“ ir bus panaudota tik šiam tikslui. Anketa yra anoniminė. Būčiau dėkinga, jei savo atsakymus į anketos klausimus trumpai pakomentuotumėte. Užpildytą anketą prašyčiau grąžinti Jurgitai Rauličkienei, el.paštu j.raulickiene@snoras.com . Dėl informacijos galite teirautis tel. 232 70 53 ir 869807797.

1. Kokiame sektoriuje Jūs dirbate:
   - ☐ Teisėsaugos;
   - ☐ Bankiniame.

2. Jūsų nuomone ar šiuo metu Lietuvos Respublikoje egzistuojanti įstatyminė bazė yra pakankama pinigų plovimo prevencijai užtikrinti?
   - ☐ Visiškai pakankama;
   - ☐ Daugiau pakankama nei nepakankama;
   - ☐ Daugiau nepakankama nei pakankama;
   - ☐ Visiškai nepakankama;
   - ☐ Neturiu nuomonės.
   - ☐ Jūsų pastabos_____

3. Ar manote, kad ATPK (172[14] str.) nurodyta bauda už pinigų plovimo prevenciją reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų arba Lietuvos banko teisės aktų pažeidimus, kurie užtraukia baudą įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovams nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų, yra tinkama už šią veiką?
   - ☐ Taip, manau, kad ji yra tinkama;
   - ☐ Ne, manau, ji yra per maža;
   - ☐ Ne, manau ji yra per didelė;
   - ☐ Neturiu nuomonės.
   - ☐ Jūsų pastabos_____

4. Ar manote, kad ATPK (172[14] str.) nurodyta bauda už pinigų plovimo prevenciją reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų arba Lietuvos banko teisės aktų pažeidimus turi būti baudžiami:
   - ☐ Tik įmonės vadovai;

☐ Tik pažeidimus padarę darbuotojai, nes jie turi asmeninę atsakomybę;

☐ Ir įmonės vadovai, ir pažeidimus padarę darbuotojai.

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

5. Ar manote, kad LR BK 216 str. baudžiamoji atsakomybė taikoma už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą yra tinkama už šią veiką?
″1. Tas, kas siekdamas nuslėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens pinigus ar turtą, žinodamas, kad jie įgyti nusikalstamu būdu, atliko su tuo turtu ar pinigais ar jų dalimi susijusias finansines operacijas, sudarė sandorius ar naudojo juos ūkinėje, komercinėje veikloje ar melagingai nurodė, kad tai gauta iš teisėtos veiklos, baudžiamas **laisvės atėmimu iki septynerių metų**.
2. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.″

☐ Taip, ji yra tinkama;

☐ Ne, ji yra per maža;

☐ Ne, ji yra per didelė.

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

6. Ar manote, kad LR BK 216 str. baudžiamoji atsakomybė taikoma už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą galėtų būti kitokia:

☐ Galėtų likti tik laisvės atėmimas;

☐ Galėtų būti tik bauda;

☐ Galėtų būti bauda ir laisvės atėmimas;

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

7. Jūsų nuomone, ar vykdant pinigų plovimo prevenciją yra pažeidžiama bankų paslaptis?

☐ Pažeidžiama;

☐ Greičiau pažeidžiama;

☐ Greičiau nepažeidžiama;

☐ Nepažeidžiama;

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

8. Jūsų nuomone, vykdant pinigų plovimo prevenciją pažeidžiama duomenų apsauga?

☐ Pažeidžiama;

☐ Greičiau pažeidžiama;

☐ Greičiau nepažeidžiama;

☐ Nepažeidžiama;

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

9. Jūsų nuomone, vykdant pinigų plovimo prevenciją pažeidžiamas žmogaus privatumas?

☐ Pažeidžiamas;

☐ Greičiau pažeidžiamas;

☐ Greičiau nepažeidžiamas;

☐ Nepažeidžiamas;

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

10. Kaip vertinate tarptautinį bendradarbiavimą pinigų plovimo prevencijos srityje tarp ES šalių? (FNTT tarptautinis bendradarbiavimas suprantamas kaip bendradarbiavimas su teisėsaugos institucijomis, bankams – kaip bendradarbiavimas su bankais partneriais) Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „visiškai neefektyvus“, o 5 – „labai efektyvus“.

Bendradarbiavimas visiškai neefektyvus	☐ **1**	☐ **2**	☐ **3**	☐ **4**	☐ **5**	Bendradarbiavimas labai efektyvus

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

11. Kaip vertinate tarptautinį bendradarbiavimą pinigų plovimo prevencijos srityje tarp **ne** ES šalių? (FNTT tarptautinis bendradarbiavimas suprantamas kaip bendradarbiavimas su teisėsaugos institucijomis, bankams – kaip bendradarbiavimas su bankais partneriais) Prašome įvertinti skale nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai neefektyvus, 5 – labai efektyvus.

Bendradarbiavimas visiškai neefektyvus	☐ **1**	☐ **2**	☐ **3**	☐ **4**	☐ **5**	Bendradarbiavimas labai efektyvus

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

12. Kaip vertinate bendradarbiavimą tarp FNTT ir LR bankų? Prašome įvertinti skale nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai neefektyvus, 5 – labai efektyvus.

Bendradarbiavimas visiškai neefektyvus	☐ **1**	☐ **2**	☐ **3**	☐ **4**	☐ **5**	Bendradarbiavimas labai efektyvus

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

13. Kaip vertinate bankų atliekamą klientų identifikavimą kovoje su pinigų plovimu? Prašome įvertinti skale nuo 1 iki 5, kur 1 –visiškai neefektyvus, 5 –labai efektyvus.

Visiškai neefektyvus	☐ **1**	☐ **2**	☐ **3**	☐ **4**	☐ **5**	Labai efektyvus

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

14. Kaip vertinate bankų atliekamą klientų operacijų monitoringą kovoje su pinigų plovimu? Prašome įvertinti skale nuo 1 iki 5, kur 1 –visiškai neefektyvus, 5 –labai efektyvus.

Visiškai neefektyvus	☐ **1**	☐ **2**	☐ **3**	☐ **4**	☐ **5**	Labai efektyvus

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

15. **Klausimas tik FNTT pareigūnams.** Kaip vertinate bankų teikiamą informaciją apie neįprastas ir/ar įtartinas operacijas kovoje su pinigų plovimu? Prašome įvertinti skale nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai neefektyvi, 5 – labai efektyvi.

Visiškai neefektyvi	☐ **1**	☐ **2**	☐ **3**	☐ **4**	☐ **5**	Labai efektyvi

☐ Neturiu nuomonės.

☐ Jūsų pastabos_____

16. **Klausimas tik bankų ekspertams.** Kaip vertinate FNTT grįžtamąjį ryšį apie neįprastus ir/ar įtartinus sandorius kovoje su pinigų plovimu? Prašome įvertinti skale nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai neefektyvus, 5 – labai efektyvus.

Visiškai neefektyvus	☐ **1**	☐ **2**	☐ **3**	☐ **4**	☐ **5**	Labai efektyvus

☐ Jūsų pastabos_____

17. Kuriuose sektoriuose, Jūsų nuomone, cirkuliuoja didžiausi piniginiai nelegalių pinigų srautai? Prašome suranguoti žemiau įvardintus sektorius nuo pirmo iki aštunto pagal sektoriuje cirkuliuojančių nelegalių pinigų srautų dydį – 1 skirkite tam sektoriui, kuriame, Jūsų nuomone, cirkuliuoja didžiausi nelegalių pinigų srautai. Jei manote, kad kuriame nors iš įvardintų sektorių visiškai necirkuliuoja nelegalūs pinigai, tam sektoriui neskirkite jokio skaičiaus.

	Bankai
	Draudimo įmonės ir draudimo brokerių įmonės
	Azartinius lošimus organizuojančios bendrovės
	Antstoliai
	Buhalterinės apskaitos ar mokesčių konsultavimo paslaugas teikiančios įmonės
	Notarai
	Uždaro tipo investicinės bendrovės
	Pašto paslaugų teikėjai

☐ Jūsų pastabos_____

☐ Jei manote, kad esama kitų, aukščiau neįvardintų sektorių, kuriuose cirkuliuoja dideli nelegalių pinigų srautai, prašome nurodyti:

_____

Ačiū už pateiktą informaciją